

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра обліку та оподаткування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

Студенти 2 курсу, 2М групи,
спеціальності 071 «Облік і
оподаткування»
спеціалізації «Облік і
оподаткування»

Ніколайчук Юлії Ігорівни

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Сопко Ольга Василівна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор

Бенько Микола Миколайович

Київ 2018

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості	9
1.2. Економічно-правовий аналіз та огляд нормативної бази і спеціальної літератури з теми дослідження	21
1.3. Передумови організації та методики обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»	29
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	39
2.1. Особливості організації обліку на підприємстві та його облікової політики	39
2.2. Аналітичний та синтетичний облік поточної дебіторської заборгованості	50
2.3. Узагальнення інформації про поточну дебіторську заборгованість у звітності	62
2.4. Напрямки удосконалення обліку поточної дебіторської заборгованості	69
Висновки до розділу 2	75
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА	78
3.1. Джерела, основні показники та методи контролю і аналізу поточної дебіторської заборгованості	78
3.2. Методика та організація контролю поточної дебіторської заборгованості	85
3.3. Методика та організація аналізу поточної дебіторської заборгованості	91
Висновки до розділу 3	100
ВИСНОВКИ	102
	106
ДОДАТКИ	113

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан економіки України характеризується необґрунтованими політичними подіями, некерованими інфляційними процесами, нестабільністю суспільних зв'язків та іншими несприятливими для розвитку економіки чинниками. Результатом впливу несприятливих чинників є зниження ділової активності підприємств будівництва, їхня низька платоспроможність, яка здебільшого призводить до кризового стану господарюючих суб'єктів. Характерними ознаками низької платоспроможності є несвоєчасність погашення дебіторської заборгованості, повернення заборгованості в неповному обсязі, що сприяє виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Існування дебіторської заборгованості є об'єктивним явищем в процесі діяльності підприємств будівництва, її виникнення зумовлює розширенням ринку збуту, подоланням конкуренції за рахунок збільшення обсягів продажу товарів з відстроченням платежу, несвоєчасністю оплати або несплати покупцям. Важливою передумовою уникнення зазначених проблем є створення належним чином організованої системи інформаційного забезпечення, основною частиною якої є бухгалтерський облік.

З багатьох об'єктивних причин наші попередники не могли передбачити тих факторів, які сьогодні впливають на розвиток економіки і бухгалтерського обліку в Україні. Сучасні умови господарювання вимагають вирішення цілого ряду нерозв'язаних облікових проблем. Зокрема, це є теоретичні і методичні аспекти класифікації та відображення заборгованості в системі рахунків бухгалтерського обліку; невизначеність обліку простроченої і безнадійної дебіторської заборгованості та її рефінансування; аналіз дебіторської заборгованості та автоматизація бухгалтерського обліку взаєморозрахунків; контроль за виникненням та відображенням, списанням сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

За період з 2008 р. по 2016 р. частка поточної заборгованості в оборотних активах вітчизняних підприємств будівництва склала 56-64%. За даними Державної служби статистики України загальний її обсяг за цей період зріс на 151,2%.

Проблеми виникнення та погашення боргових вимог доцільно вирішувати комплексно з врахуванням того, що дебіторської заборгованість є однією з форм кредитування підприємством своїх клієнтів. За відсутності дієвих механізмів стягнення боргів виникає нестача грошей на будівельних підприємствах, що призводить до уповільнення оборотності товарів та знижує загальну економічну активність галузі. Тому для забезпечення оптимальної величини дебіторської заборгованості, своєчасності її погашення розробляється і регулярно переглядається кредитна політика підприємства, а головним завданням керівників є прийняття таких рішень, що дозволяють оцінити і порівняти вигоди та ризики при укладанні угод з відстрочкою платежу. Страхування ризику невиконання контрагентом своїх зобов'язань на етапі підписання договору використовується для захисту від неповернення дебіторської заборгованості та підвищує інвестиційну привабливість підприємства.

Поточна дебіторська заборгованість відображається в бухгалтерській звітності в складі оборотних активів підприємства, проте її деталізація є не достатньою та не відповідає сучасним запитам користувачів інформації стосовно строків її погашення та сумнівності. Це спричинює необхідність удосконалення обліково контрольної системи підприємства задля забезпечення ефективності управління поточною дебіторською заборгованістю, сприяння стабільності розвитку підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та поліпшення його фінансового стану і основних показників діяльності.

Проблеми обліку контролю розрахунків з поточною дебіторською заборгованістю знайшли висвітлення у працях таких українських науковців, як Т.В. Барановська, С. Л. Береза, Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Гончаренко, Є. В. Калюга, О. М. Кияшко, О. Г. Лищенко, А. А. Мазаракі, Л. В. Нападовська, Г. Нашкерська, І. Б., Садовська, Я. В. Сливка, В. В. Сопко, М. Г. Чумаченко та ін. Проте ряд питань

досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовило актуальність даного дослідження.

Облік, контроль та аналіз поточної дебіторської заборгованості підприємств, як показують дослідження, потребують суттєвого вдосконалення.

На вітчизняних підприємствах стан розрахунків з дебіторами знаходиться на незадовільному рівні, що відображається у значних сумах заборгованості та тривалих термінах її погашення.

Процес формування сприятливих умов для господарських розрахунків в Україні стримується недосконалістю законодавчої бази, що проявляється у непристосованості до практичного застосування. Це відноситься до вітчизняного виробника, який відвантажує продукцію споживачам відповідно до договору, при цьому жодних гарантій на одержання грошей вчасно не має. Як наслідок: вилучаються величезні грошові маси з обороту, виникає дефіцит грошей, який гальмує діяльність підприємства. Значним недоліком у законодавстві є те, що воно не стимулює створення резерву сумнівних боргів, адже даний процес вимагає вилучення з обороту значних коштів, що могли б бути задіяні в інших сферах діяльності підприємства, а їх необхідно резервувати, однак при цьому вони не включаються до валових витрат у податковому обліку, що в свою чергу не впливає на зменшення податку на прибуток.

В економіці виникають кризові явища, в ході яких підприємства стають неадаптованими без створення резерву. В Україні спостерігається економічна криза – криза неплатежів, яка проявляється в тому, що підприємства не здійснюють одне одному за товари, роботи, послуги своєчасно платежі. При цьому процесі спостерігається збільшенням дебіторської заборгованості між суб'єктами підприємницької діяльності. У країнах з розвинутою економікою підприємства не залежать від своєчасного перерахунку грошових коштів покупцями. Вони мають змогу безпосередньо перетворювати грошові вимоги на гроші під заставу боргових вимог. На українських підприємствах не налагоджено даний механізм управління дебіторською заборгованістю і доки це не буде зроблено, проблема неплатежів не буде вирішена.

Саме ефективна організація розрахунків повинна активно сприяти зміцненню договірної дисципліни; підвищенню відповідальності підприємств за своєчасне і в повному обсязі здійснення платежів за всіма зобов'язаннями; прискоренню обороту коштів; ефективному використанню тимчасово вільних коштів.

Наукова гіпотеза. Гіпотеза дослідження полягає у припущенні, що система управління процесом продажу продукції (товарів, робіт і послуг) не може ефективно функціонувати без теоретично обґрунтованих підходів до організації та методики бухгалтерського обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості.

На підставі вищезазначеного *метою* виконання випускної кваліфікаційної роботи є необхідність обґрунтування теоретичних положень стосовно вдосконалення системи обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства, а також розробка на цій основі практичних рекомендацій з організації та методики обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості для ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

У відповідності з метою в роботі поставлені і розв'язані наступні *завдання*:

- дослідити теоретичні аспекти обліку, аналізу і контролю поточної дебіторської заборгованості підприємства в умовах ринкових економічних відносин на основі вивчення спеціальної літератури;
- провести економіко-правовий аналіз та огляд нормативної бази і спеціальної літератури поточної дебіторської заборгованості;
- визначити передумови організації та методики обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості будівельного підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія»;
- оцінити фінансовий стан поточної дебіторської ТОВ «Криворізька будівельна компанія»;
- здійснити аналіз та надати оцінку стану бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька дебіторська заборгованість»;

- провести дослідження організаційно-методичних аспектів контролю і ревізії поточної дебіторської заборгованості на підприємстві;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення організації та методики контролю в інформаційній системі управління поточної дебіторської заборгованості в умовах застосування сучасних комп'ютерних технологій;
- розглянути методику контролю поточної дебіторської заборгованості підприємств та на ТОВ «Криворізька дебіторська заборгованість»;
- розглянути методику економічного аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємств та на ТОВ «Криворізька дебіторська заборгованість».

Виконання поставлених завдань дає можливість оцінити організацію та методику обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є процес обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Предметом дослідження є методичні, організаційні та практичні аспекти обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємства.

Методи дослідження. При виконанні дипломної роботи застосовано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження. Особливого значення у вирішенні поставлених питань щодо поточної дебіторської заборгованості набули такі загальнонаукові методи, як: аналіз, синтез, абстрагування, конкретизація, моделювання. Спеціальні методи (групування, порівняння, балансовий метод, метод коефіцієнтів тощо) застосовувались переважно в економічному аналізі.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, законодавчі та нормативні акти з питань бухгалтерського обліку та цивільно-правових відносин; методичні матеріали; данні фінансової, податкової та статистичної звітності підприємств.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти України, нормативно-правові акти з питань підприємницької діяльності, обліку та контролю в галузях економіки, наукові праці зарубіжних і вітчизняних вчених-економістів, матеріали наукових конференцій, наукові фахові та періодичні

видання, звітні та облікові дані обраного будівельного підприємства, інтернет-ресурси тощо.

Дослідження полягає в уточненні теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення методики обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємств.

Основні результати, дослідження, характеризуються наступними теоретичними і практичними положеннями:

удосконалено: облікову політику ТОВ «Криворізька будівельна компанія» в частині обґрунтування параметрів організаційної, методичної та технічної складових щодо поточної дебіторської заборгованості, що сприяє побудові єдиної системи обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з дебіторами;

отримали подальший розвиток: теоретичні аспекти визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість» як економічної категорії, рекомендації щодо методу нарахування резерву сумнівної заборгованості на підстав аналізу платоспроможності окремих дебіторів; методика економічного аналізу поточної дебіторської заборгованості підприємств та для ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Впровадження запропонованих рекомендацій у практичну діяльність дозволить вдосконалити бухгалтерський облік та контроль поточної дебіторської заборгованості, що сприятиме підвищенню ефективності облікової системи та внутрішнього контролю в системі управління ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Апробація результатів дослідження. За результатами дослідження було опубліковано статтю у Збірнику наукових статей КНТЕУ на тему «Сутність поточної дебіторської заборгованості як об'єкта обліку, аналізу, контролю».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність дебіторської заборгованості

В умовах ринкового господарювання, виникнення підприємств, установ, організацій різних форм власності і здійснення підприємствами господарської діяльності супроводжується виникненням між ними розрахункових відносин.

Розрахунки - це передача чи передання (через банк, інші кредитні установи) грошових коштів від боржника кредитору в порядку виконання грошового зобов'язання. Розрахунки між суб'єктами за цивільно-правовими зобов'язаннями здійснюються готівкою і безготівковими коштами (див. рис. 1.1.). [1]

Розрахунок готівкою між юридичними особами та індивідуальними підприємцями має певні особливості, зокрема, обмежується встановленим максимальним розміром, касовим лімітом, здійснюється із застосуванням контрольно-касових апаратів тощо.

Безготівкові розрахунки проводяться через банки, інші кредитні організації, в яких відкриті відповідні рахунки, якщо інше не впливає із закону та не обумовлено використовується формою розрахунків. Крім цивільно-правових зобов'язань за безготівковими розрахунками виконуються і інші зобов'язання, наприклад, податкові. В Україні безготівкові розрахунки регулюються Інструкції про безготівкові розрахунки. [2]

Найбільшу частку у розрахункових операціях займають розрахунки підприємства з контрагентами. Основними контрагентами для підприємства є покупці і замовники.

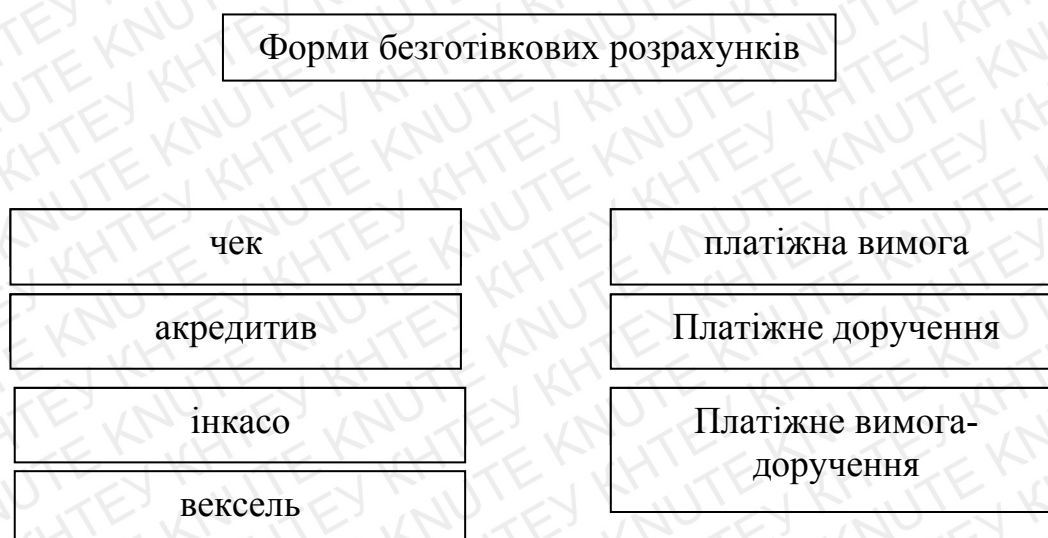

Рис.1.1 – Форми безготівкових розрахунків

Покупці – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють купівлю продукції, виробленої самим підприємством-продавцем або придбаним ним у іншої організації для подальшої реалізації. [1]

Замовниками виступають юридичні та фізичні особи, які замовляють у підприємства виконання різного роду робіт чи надання послуг. [3]

Основним об'єктом обліку операцій за розрахунками з покупцями та замовниками в Україні є дебіторська заборгованість, яка регламентується П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

Дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату.

Ключовим поняттям, яке розкриває сутність дебіторської заборгованості є «дебітор» (від латинського debitum — борг, обов'язок). Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебітори — це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів. [4]

Дискусійність даного питання та відсутність між авторами єдиного розуміння визначення поняття «дебіторська заборгованість» підтверджується

чисельністю наукових поглядів серед зарубіжних та вітчизняних дослідників (табл. 1).

Таблиця 1.1.

Наукові погляди вітчизняних вчених щодо сутності дебіторської заборгованості

Автор	Науковий погляд
Неживенко А. П. [5]	До дебіторської заборгованості відносять лише грошові кошти до сплати
Ганусич В. О. [6]	Визначає дебіторську заборгованість як вкладення в обігові кошти
Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. [7]	Визначає дебіторську заборгованість як борги
Безверхий К. В. [8]	Розуміє дебіторську заборгованість як вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку. Як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їхнього виконання
Белозерцев В.С. [9]	Під дебіторською заборгованістю розуміє права на повернення боргу
Гангал Л.С. [10]	Визначає дебіторську заборгованість як кошти у розрахунках
Войнаренко М.П. [11]	Це сума боргів юридичних та фізичних осіб, що виникли внаслідок минулих подій і зафіксовані на певну дату

На нашу думку, найбільш вдалим є погляд таких вчених, як: Бакаєв А.С., Безруких П.В., Врублевський Н.Д. Вони вважають, що за економічним змістом дебіторська заборгованість – це майнові вимоги, які входять до складу активів організації, до інших юридичних і фізичних осіб, що є їх боржниками. В даному випадку дебіторська заборгованість виступає майном, в тому числі грошовими коштами, які заборгували даній організації інші особи. Вона утворюється при виконання договірних зобов'язань, в яких дана організація виступає у якості кредитора, який має право вимоги до іншої сторони – дебітора. [11]

Класифікація дебіторської заборгованості потрібна для складання такої інформації, яка необхідна для користувачів фінансової звітності для прийняття управлінських рішень. Грукують різні види дебіторської заборгованості за певною ознакою в залежності від цілей, мети, на які і направлена класифікація.

Необхідно знати види дебіторської заборгованості та порядок відображення її в обліку для ефективного управління підприємством. Тому дебіторська заборгованість викликає інтерес зі сторони науковців як вітчизняних, так і зарубіжних.

Частіше за все при класифікації дебіторської заборгованості враховують такі ознаки [4]:

- термін погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом;
- строк погашення;
- об'єкти, за якими виникла дебіторська заборгованість.

Одночасно з визнанням поточної дебіторської заборгованості відбувається її класифікація за певними критеріями [12]:

- за товари, роботи, послуги (забезпечена та незабезпечена вексями);
- за розрахунками (з бюджетом, за виданими авансами, з нарахованих доходів, із внутрішніх розрахунків);
- інша дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість, яка виникає в ході нормального операційного циклу визнається поточною незалежно від строку погашення. Якщо до поточної дебіторської заборгованості підприємства відноситься дебіторська заборгованість зі строком погашення менше 12 місяців та дебіторська заборгованість зі строком погашення більше 12 місяців з дати балансу, то така інформація повинна бути розкрита у примітках до фінансової звітності. [13] Відповідно до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» поточна дебіторська заборгованість – це сума дебіторської заборгованості, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом 12 місяців з дати балансу. [4] Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. запропонували поділити поточну дебіторську заборгованість за трьома напрямками, які вказані на рис. 1.2.

Поточною дебіторською заборгованістю може вважатись така, що відповідає тільки одній її ознаці. Залежно від своєчасності погашення дебіторська заборгованість поділяється на дебіторську заборгованість, термін оплати якої не настав (нормальна або строкова) та дебіторську заборгованість, не сплачену в

термін (прострочена), у тому числі сумнівна і безнадійна дебіторська заборгованість.

Рис. 1.2 Класифікація поточної дебіторської заборгованості [7]

Проте в сьогоденнішніх регістрах обліку немає відображення очікуваного терміну погашення заборгованості і реального строку погашення. Таким чином, необхідно здійснювати класифікацію дебіторської заборгованості за критерієм своєчасності погашення (нормальна, прострочена, термін позовної давності минув) та ймовірності погашення (звичайна, сумнівна, безнадійна). [7].

Облік, аналіз і контроль поточної дебіторської заборгованості пов'язані між собою, але необхідно роздивлятися роль кожного елементу щодо поточної дебіторської заборгованості окремо.

Відповідно до П(С)БО 10 дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума. [4] Якщо підприємство очікує своєчасну оплату за відвантажені товари, виконані роботи, надані послуги, то ймовірність отримання вигод існує. Але, якщо з'являються сумніви щодо оплати у визначені терміни, така заборгованість вважається сумнівною. Поточна дебіторська заборгованість за товарами, продукцією, роботами, послугами визнається активом одночасно з визнанням доходу від їх реалізації. [14] Облік

поточної дебіторської заборгованості ведеться на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані», рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та рахунку 37 «Розрахунки за різними дебіторами».

Ще один з важливих елементів поточної дебіторської заборгованості є аналіз, який використовує інформацію для виявлення проблемних, стабільних та перспективних сторін ділової активності підприємств користувачам для прийняття управлінських рішень. Для того, щоб проаналізувати дебіторську заборгованість необхідно мати дані бухгалтерського і аналітичного обліку.

Завданням аналізу дебіторської заборгованості є вивчення і оцінка [17]:

- 1) складу та структури дебіторської заборгованості;
- 2) частки дебіторської заборгованості в сумі поточних активів;
- 3) її реальності (правдивості);
- 4) правильності оформлення дебіторської заборгованості;
- 5) показників якості та ліквідності цієї заборгованості;
- 6) впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати підприємства;
- 7) пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості;
- 8) ефективності вкладених в неї фінансових ресурсів.

Андреева Г. І. вважає, що важливо дати оцінку якості поточної дебіторської заборгованості. Під якістю поточної дебіторської заборгованості слід розуміти вірогідність одержання цієї заборгованості в повній сумі. Показниками цієї ймовірності є розподіл заборгованості за терміном утворення, а також рівень простроченої і сумнівної заборгованості в загальній сумі. Якість поточної дебіторської заборгованості визначає її оборотність: чим краще якість дебіторської заборгованості, тим вище її ліквідність і ефективніше використання оборотних активів підприємства. [17] Такий метод аналізу поточної дебіторської заборгованості збільшить ймовірність отримання майбутніх економічних вигод та зменшення витрат підприємству.

На сьогоднішній день в Україні державний та незалежний контроль за своєчасністю розрахунків знаходяться на недостатньому рівні. У зв'язку з цим

відсутня належна відповідальність учасників розрахунків. Систему розрахунків між підприємствами в сучасних ринкових умовах необхідно розглядати різносторонньо, враховуючи можливості та побажання сторін. [7]

Контроль повинен бути не тільки за фінансовим станом дебіторів, а ще й за організаційними питаннями: відвантаження продукції, випискою рахунків, відправкою покупцям, складання картотеки дебіторів, при виникненні боргу від постачальника встановити постійний зв'язок на предмет погашення заборгованості.

Для контролю поточної дебіторської заборгованості є основні джерела інформації, до яких відносяться первинні документи з обліку розрахунків з покупцями та замовниками, інших дебіторів. В момент контролю рахунка 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», рахунка 37 «Розрахунки з різними дебіторами» слід приділяти увагу правильному відображенню повноти розкриття всіх операцій та ведення аналітичного і синтетичного обліку.

Використання вітчизняних методик не дає змоги однозначно оцінити стан поточної дебіторської заборгованості, а також ступінь його впливу на фінансово-господарський стан підприємств. Крім того на багатьох будівельних підприємствах не існує відділу внутрішнього контролю або відповідальної особи за станом ведення обліку на підприємстві. Ми вважаємо, що створення окремого структурного підрозділу може виявитись для підприємства економічно нерелевантним, тому ефективна організація внутрішнього контролю дебіторської заборгованості повинна бути при плідній співпраці між бухгалтерією, юридичним та фінансовим відділом. Бухгалтерія слідкуватиме за складанням первинної документації, за відображенням на рахунках всіх господарських операцій, за формування повної і достовірної інформації, за правильним використанням Плану рахунків та оцінкою синтетичного та аналітичного обліку. Юридичний відділ відповідатиме за правильністю складання договорів між підприємством та дебіторами, за своєчасною сплатою боргу відповідно до зазначених термінів, для вирішення питань несплати платежів в судовому порядку. Фінансовий відділ в свою чергу буде нести відповідальність за планування руху грошових коштів, за

забезпеченням фінансових операцій, оперативним зв'язком з дебіторами для уникнення виникнення простроченої заборгованості, за контроль за надходженням коштів від реалізації товарів, робіт, послуг, за забезпечення від фінансових ризиків. Результатом спільної роботи був би звіт про стан дебіторської заборгованості, який необхідно надавати кожного місяця керівникові підприємства.

Як вказують Тенецька Н. Б., Гришко Ю. С., що наслідком впровадження ефективного управління дебіторською заборгованістю мають стати: забезпечення безперервної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності; підвищення рівня фінансової безпеки підприємства. [18]

П(С)БО 10 передбачено створення резерву сумнівних боргів, котрий забезпечить відображення у балансі чистої дебіторської заборгованості, тобто тієї її частини, яку підприємство очікує отримати. Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості - це сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів. [4]

Мета створення цього резерву - об'єктивне відображення дебіторської заборгованості, зокрема тієї, яка є фінансовим активом, у фінансовій звітності. Відповідно дебіторська заборгованість за перерахованою раніше передоплатою, за якою очікується одержання товарів, робіт, послуг, включається до підсумку балансу за фактичною сумою перерахованих коштів. Сумнівною є поточна дебіторська заборгованість, щодо погашення якої є невпевненість. Інструкцією про застосування Плану рахунків передбачено рахунок бухгалтерського обліку 38 «Резерв сумнівних боргів», за кредитом якого відображається створення резерву в кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом - списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості чи зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів. [16]

Витратна природа резерву сумнівних боргів - це ключова характеристика, яка допомагає дотриматись виконання одного з головних принципів бухгалтерського обліку, а саме - обачності. Обачність - це застосування в бухгалтерському обліку методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства. [19]

Процедура нарахування резерву сумнівних боргів надає можливість, з одного боку, об'єктивно, без безпідставного завищення оцінити активи підприємства, з іншого - неупереджено, на підставі чітких розрахунків, відобразити витрати підприємства, що в остаточному підсумку вплине на визначення фінансового результату діяльності за звітний період. Передбачено два методи формування резерву сумнівних боргів, які вказані в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняння методів формування резерву сумнівних боргів

Характеристика	Метод формування резерву сумнівних боргів, виходячи з платоспроможності окремих дебіторів	Метод формування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості
Сутність методу	Якщо конкретний дебітор визнаний неплатоспроможним, то на суму його заборгованості необхідно збільшити резерв сумнівних боргів. При визначенні резерву сумнівних боргів виходячи із платоспроможності окремих дебіторів після проведеного аналізу виводиться індивідуальний коефіцієнт сумнівності, за яким потім визначають суму резерву за даною заборгованістю. Сума резервів за кожним дебітором дасть загальну суму резерву сумнівних боргів за підприємством.	Визначається шляхом групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи. Коефіцієнт сумнівності, який зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості, встановлюється підприємством виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за попередні звітні періоди.
Схожість методів	При обох способах величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суму дебіторської заборгованості за продукцію на коефіцієнт сумнівності.	

Різниця між методами	Різниця у способах полягає у тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку і як визначаються коефіцієнти сумнівності. Як перший, так і другий спосіб вимагають попереднього проведення аналізу платоспроможності окремих дебіторів на підставі оприлюдненої звітності і експертним шляхом в процесі проведення інвентаризації дебіторської заборгованості.
----------------------	--

Резерв сумнівних боргів формується на дату балансу на підставі даних бухгалтерського обліку минулих звітних періодів. Він визначається тільки для поточної дебіторської заборгованості за реалізовану продукцію, товари, виконані роботи і надані послуги. [4] На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» визначено метод нарахування резерву сумнівних боргів в обліковій політиці, а вибір методу при включенні його до облікової політики підприємства - самостійне управлінське рішення суб'єкта господарювання, але прийняття його має бути обґрунтованим.

Підприємство самостійно визначає групи за строками непогашення поточної дебіторської заборгованості (рис.1.3).

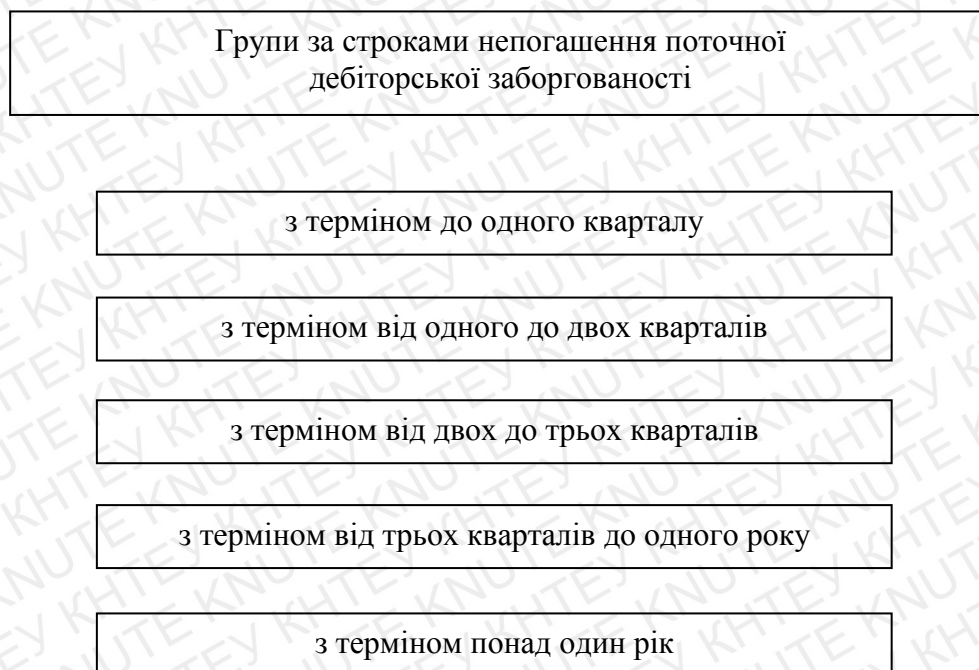

Рис. 1.3 Групування поточної дебіторської заборгованості за строками непогашення

Незалежно від того, який метод розрахунку резерву сумнівних боргів буде обраний, підприємствам необхідно робити групування поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за строками непогашення, оскільки ця інформація розкривається у Примітках до фінансової звітності. [3]

Величина резерву сумнівних боргів визначається як сума добутків поточної дебіторської заборгованості та коефіцієнта сумнівності відповідної групи. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає зі збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

Під час організації обліку дебіторської заборгованості підприємству необхідно встановити причини її виникнення та збільшення (таблиця 1.3). При цьому, якщо зовнішні підприємство не може контролювати та обмежити їх вплив на свою діяльність, то внутрішні – залежать від підприємства їх в процесі правильної організації та управління можна мінімізувати, а вплив – зменшити. [20]

Таблиця 1.3

Фактори, які впливають на виникнення та збільшення дебіторської заборгованості

Зовнішні фактори	Внутрішні фактори
– стан економіки країни;	– обсяги реалізації продукції;
– політика влади щодо розвитку галузі у якій працює підприємство;	– особливості маркетингової та кредитної політики підприємства;
– стабільність курсу національної валюти;	– рівень кваліфікації менеджерів;
– рівень розвитку ринку підприємства;	– забезпечення дебіторської заборгованості;
– інфляція,	– стан контролю за дебіторською заборгованістю підприємства;
– податкова система і зміни у законодавстві	– конкурентоспроможність продукції.

Саме через це підприємство повинно приділяти увагу не тільки обліку дебіторської заборгованості, а й удосконалювати саму організацію. Одним із удосконалень організації обліку є вмиле управління дебіторською заборгованістю.

При організації управління заборгованістю рекомендуємо підприємству виконувати такі заходи [21]:

- встановити критерії надання товарного кредиту (розмір та термін повернення боргу, розмір знижок та штрафні санкції);
- визначити групи основних клієнтів яких небажано втрачати;
- встановити групи неплатників, у яких необхідно вимагати термінове погашення боргу;
- визначити види продукції за якими найчастіше виникає заборгованість;
- запровадити сучасні методи управління дебіторською заборгованістю (факторинг, страхування фінансових ризиків тощо)

Удосконалення системи відбору потенційних покупців та замовників допоможе підприємству здійснювати попередню перевірку клієнтів щодо можливості своєчасного погашення ними заборгованості. Що надасть можливість співпрацювати з дебіторами, які мають добру кредитну історію, вчасно виплачують кошти підприємству, а за наявності у них довгострокової заборгованості не мають прострочених платежів. Факторами, які вплинуть на рішення підприємства про співпрацю, можуть бути: – низька платіжна дисципліна покупців; – брак коштів у клієнта або зниження рівня його платоспроможності; – порушення розрахунково-платіжної дисципліни; – створений на підприємстві рейтинг кредитоспроможності клієнтів, який покаже клієнтів з низьким кредитним рейтингом тощо. [20]

Звичайно, такі методи відбору не можуть гарантувати, що навіть найкращі покупці будуть вчасно закривати свою заборгованість перед під підприємством. Тому при організації обліку необхідно звертати увагу на те, що дебітори хочуть, проте не можуть повернути кошти вчасно. Тому ми пропонуємо в договорі зазначити додаткову умову про комерційне кредитування. Альтернативною формою сплати в такому випадку може бути:

- аванс в не грошовій формі (високоліквідними цінними паперами, товаром, активом, який можна швидко перетворити в гроші);
- бартер (товарообмінні операції).

Компанія може вирішити, що в деяких ситуаціях вона піде на обмін ТМЦ дебіторів на свою продукцію. Бартерна угода (товарообмін) оформляється єдиним договором, в якому оцінка товарів і послуг проводиться за договірними цінами [22].

1.2 Економічно-правовий аналіз та огляд нормативної бази і спеціальної літератури з теми дослідження

Дебіторську заборгованість регламентують чинні в Україні відповідні нормативні документи, які забезпечують облік і контроль за правильним, цільовим і раціональним використанням коштів.

Регулювання правових відносин бухгалтерського обліку - це система законодавчих і нормативних актів, відповідно до яких підприємство здійснює господарсько-фінансову діяльність і забезпечує ведення її бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Ці нормативні акти мають певну ієрархічну підпорядкованість.

Основним фундаментом обліку дебіторської заборгованості в Україні є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», в міжнародній практиці використовується МСФЗ 1 „Подання фінансових звітів”, МСФЗ 32 „Фінансові інструменти: розкриття та подання” та МСФЗ 39 „Фінансові інструменти: визнання та оцінка”.

В стандарті П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» висвітлена інформація про порядок визнання, оцінки, класифікації дебіторської заборгованості, наведено визначення безнадійної дебіторської заборгованості, запропоновані альтернативні варіанти розрахунку резерву сумнівних боргів. [4]

Заборгованість дебіторів, що призначена для перепродажу, придбавається або створюється підприємством з метою отримання прибутку або у вигляді відсотків, дивідендів тощо, або ж від короткотермінових змін ціни (суми) такої дебіторської заборгованості. Тому така заборгованість, згідно п.4 П(С)БО 13 „Фінансові інструменти”, є фінансовим активом призначеним для перепродажу. [23]

На рис. 1.4 вказані нормативно-правові документи, що регулюють облік розрахунків з дебіторами.

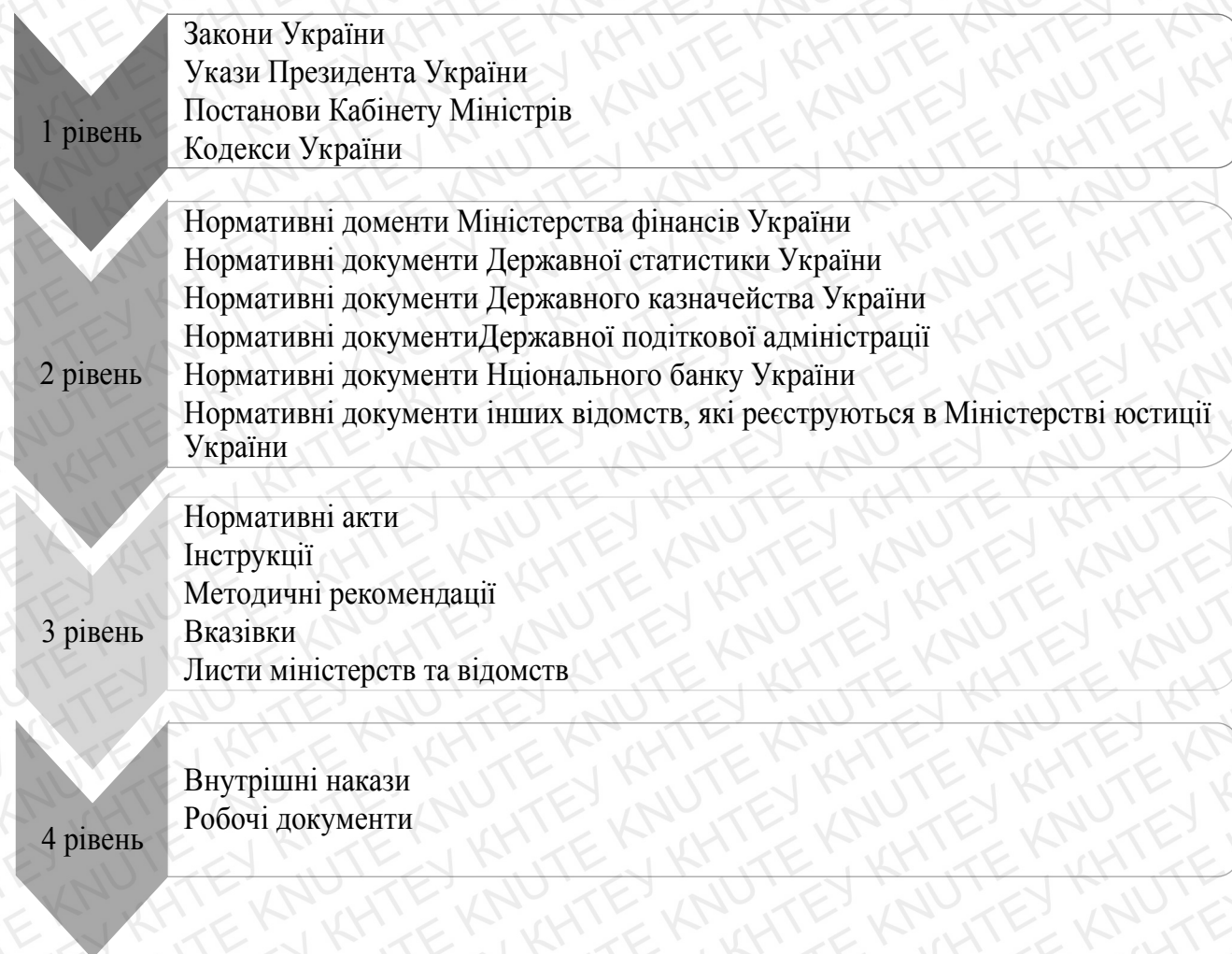

Рис. 1.4 Рівні регулювання нормативної бази поточної дебіторської заборгованості

Загальна характеристика нормативно-правової бази з обліку, оподаткування

та контролю поточної дебіторської заборгованості будівельних підприємств вказана в дод. А.

Основою нормативної бази є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Закон поширюється на всіх юридичних осіб, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності. У даному законі також визначене таке поняття як «зобов'язання». Відповідно до даного закону підприємство самостійно визначає облікову політику, де відображає основні засади ведення обліку відповідних об'єктів. [18]

При регулюванні відносин, що складаються в процесі взаємодії підприємства з його клієнтами основна роль відводиться Цивільному кодексу України. [24] Цивільним законодавством регулюються особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників.

Також питання регулювання відносин між покупцями та замовниками висвітлено в Закон України «Про захист прав споживачів». Він регулює відносини між споживачами товарів, робіт, послуг і виробниками, виконавцями, продавцями в умовах різних форм власності, встановлює права споживачів і визначає механізм реалізації державного захисту їх прав. У цьому законі наводяться визначення таких термінів, як споживач, виконавець, договір, термін дії. [25]

В Податковому кодексі України в ст. 14.1.43 наводиться визначення дебітора, згідно з яким дебітор - особа, у якої внаслідок минулих подій утворилася заборгованість перед іншою особою у формі певної суми коштів, їх еквіваленту або інших активів. В пп. 138.10.6 Податкового кодексу України розкривається визначення та порядок врегулювання безнадійної та сумнівної заборгованості, вказується особливості покриття даного виду заборгованості банками і небанківськими фінансовими установами. [26] П(С)БО та Податковий

кодекс України дають різні визначення терміну «безнадійна дебіторська заборгованість», але його суть полягає в самій назві: немає надії на погашення.

Досить складним питанням в обліку дебіторської заборгованості займає питання безнадійної дебіторської заборгованості, що може виникнути внаслідок погіршення фінансового стану дебітора, що є досить актуальним в сучасних умовах. Дане питання розглядається в Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». В даному законі передбачено, що мирова угода – це домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочення та розстрочення, а також списання боргів боржника, яка оформлюється угодою сторін. Окрім того, обумовлено, що мирова угода може бути укладена на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство. [27]

Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб. Ведення позабалансових рахунків здійснюється за простою системою (без застосування методу подвійного запису). [16]

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» відображено інформацію про дохід від реалізації в звіті про фінансовий результат, про дебіторську заборгованість на початок та кінець періоду. [29]

У бухгалтерському обліку використовується оцінка за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, яка застосовується орендодавцями для відображення платежів за договорами фінансової оренди. Інакше кажучи, сума таких платежів повинна відображатися в сумі чистих інвестицій в оренду, що дорівнює загальній сумі мінімальних орендних платежів і негарантованої

ліквідаційної вартості за вирахуванням незаробленого фінансового доходу. Оцінка регулюється П(С)БО 14 «Оренда». [30]

П(С)БО 15 «Дохід» висвітлює умови визнання доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг; доходу від надання послуг. Вказано, що дохід від реалізації продукції не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Сума такої заборгованості визнається витратами підприємства. [31]

Методичні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства зазначено в П(С)БО 16 «Витрати». В даному стандарті вказано, що до інших операційних витрат включається сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів, витрати на відрядження. [32]

П(С)БО 17 «Податок на прибуток» застосовується підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності, які згідно з чинним законодавством є платниками податку на прибуток (крім бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності). [33]

За допомогою П(С)БО 18 «Будівельні контракти» будівельне підприємство застосовує методологічні засади формування підрядниками у бухгалтерському обліку інформації про доходи та витрати, пов'язані з виконанням будівельних контрактів, та її розкриття у фінансовій звітності. [34]

Для бухгалтерського обліку важлива прийнята сучасна концепція поділу активів на монетарні і немонетарні. При цьому, монетарна дебіторська заборгованість представлена фіксованою (визначеною) сумою грошей, а немонетарна – не виражена. Така класифікація має значення при оцінці дебіторської заборгованості, вираженої в іноземній валюті, передбачена обов'язково П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». ТОВ «Криворізька будівельна компанія» працює з іноземними дебіторами, тому відображення в обліку поділу статей на монетарні і немонетарні можна знайти в аналітичному

обліку, в якому відображаються суттєві умови договорів і яким чином будуть погашені борги. [35]

Згідно з П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» за методом порівнюваної неконтрольованої ціни застосовується ціна, яка визначається за ціною на аналогічну готову продукцію (товари, роботи, послуги), що реалізується не пов'язаному з продавцем покупцеві за звичайних умов діяльності. Відповідно до п. 11 П(С)БО 23 у примітках до фінансової звітності розкривається характер відносин між пов'язаними сторонами, видів та обсягів операцій (суми або частки у загальному обсязі) між пов'язаними сторонами, використаних методів оцінювання активів і зобов'язань в операціях пов'язаних сторін, суми дебіторської та кредиторської заборгованості за операціями пов'язаних сторін. [36]

Досить важливого значення в обліку дебіторської заборгованості набуває Наказ про облікову політику підприємства, адже саме в ньому висвітлені всі елементи щодо її обліку, які є специфічними для дослідженого будівельного підприємства, тобто в обліковій політиці вказано, який з альтернативних варіантів запропонованих П(С)БО було обрано і має бути застосовано на практиці.

До внутрішніх документів відноситься також робочий План рахунків. Кожне підприємство розробляє для себе робочий план рахунків, включаючи до нього лише ті рахунки, що мають практичне застосування на ТОВ «Криворізька будівельна компанія». Робочий план рахунків затверджується керівником підприємства. Але порядок використання кожного рахунка є незмінним, встановленим інструкцією зі застосування плану рахунків.

Кожне підприємство має право розробити власні спеціалізовані первинні документи, за умови наявності в них обов'язкових реквізитів (з метою внутрішнього управлінського обліку).

На відміну від національних стандартів бухгалтерського обліку міжнародними стандартами бухгалтерського обліку (фінансової звітності) (далі – МСБО та МСФЗ відповідно) не передбачено окремого стандарту для обліку

дебіторської заборгованості. Принципи обліку такої заборгованості можна знайти в різних стандартах, а саме [37]:

- МСБО 1 «Подання фінансової звітності» – відображення дебіторської заборгованості у фінансової звітності;
- МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», МСБО 16 «Основні засоби» – визнання короткострокової дебіторської заборгованості без оголошеної ставки відсотка, дисконтування майбутніх грошових надходжень і застосування ефективної ставки відсотка при оцінці довгострокової торговельної дебіторської заборгованості;
- МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання», МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання й оцінка», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» – визнання та облік дебіторської заборгованості як фінансового інструменту і припинення її визнання активом;
- МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» – вимоги до розкриття у звітності інформації про дебіторську заборгованість.

Можна спостерігати відмінності в табл. 1.4. при порівнянні бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСБО (МСФЗ) за ознаками: класифікація дебіторської заборгованості, визнання та оцінка, відображення в балансі, нарахування резерву сумнівних боргів.

Таблиця 1.4

Порівняння обліку поточної дебіторської заборгованості за П(С)БО та МСБО (МСФЗ)

Операція	За П(С)БО	За МСБО (МСФЗ)
Класифікація дебіторської заборгованості	1. Довгострокова. 2. Поточна, у т. ч.: – за товари, роботи, послуги; – за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами, нарахованими доходами, внутрішніми розрахунками; – інша дебіторська заборгованість	1. Непоточна (довгострокова) (§ 57 МСБО 1). 2. Поточна. Дебіторська заборгованість також ділиться на два види (п. «є» § 54 МСБО 1): – торговельна; – інша
Визнання та оцінка	Поточна заборгованість визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації та	Здійснюється аналогічно П(С)БО 10: після первісного

	оцінюється за первісною вартістю. При наданні відстрочення платежу з утворенням різниці між справедливою вартістю і номінальною сумою майбутнього платежу різниця визнається доходом за нарахованими процентами.	визнання дебіторська заборгованість, що є фінансовим інструментом згідно з МСБО 39, оцінюється за амортизованою собівартістю за допомогою методу ефективного процента (§ 46 МСБО 39)
Відображення в балансі	Поточна дебіторська заборгованість, що є фінансовим активом, включається до підсумку балансу за чистою вартістю реалізації, яка дорівнює первісній вартості за вирахуванням суми резерву сумнівних боргів. При цьому первісна вартість і сума резервів сумнівних боргів показуються в балансі окремими рядками. Довгострокова дебіторська заборгованість, що підлягає погашенню протягом 12 міс. із дати балансу, відображається на дату у складі поточної. А та, на яку нараховуються проценти, відображається за теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення	Торговельна дебіторська заборгованість відображається у фінансовій звітності за чистою вартістю реалізації без зазначення первісної вартості та суми резерву сумнівних боргів. Така оцінка не є згортанням (§ 33 МСБО 1)

Продовження табл. 1.4

Операція	За П(С)БО	За МСБО (МСФЗ)
Нарахування резерву сумнівних боргів	П(С)БО 10 класифікує дебіторську заборгованість як звичайну, сумнівну і безнадійну: порядок створення та обліку резерву сумнівної заборгованості, а також приклади розрахунку резерву сумнівних боргів	У МСБО та МСФЗ немає такої класифікації дебіторської заборгованості. Але класифікація, подібна до тієї, що наведена в П(С)БО 10, використовується на практиці. Критерії переведення заборгованості з одного класу до іншого підприємство визначає самостійно, виходячи з професійної думки фахівця. У МСБО та МСФЗ немає алгоритму розрахунку резерву сумнівних боргів, проте методи розрахунку, описані в П(С)БО 10, застосовуються на практиці

Національні та міжнародні стандарти обліку дебіторської заборгованості мають спільні риси та відмінності. На сьогодні облік дебіторської заборгованості є однією з важливих проблем підприємств в Україні, але вдосконалення національної системи обліку поточної дебіторської заборгованості дозволить вирішити проблему при врахування досвіду ведення бухгалтерського обліку за МСБО (МСФЗ). Це дасть можливість покращити облікову інформацію для

підвищення її суттєвості і достовірності, та впливати на прийняття на її основі управлінських рішень.

Між національними та міжнародними стандартами існують як спільні риси, так і відмінності. Але так як на сьогоднішній день облік дебіторської заборгованості є головною проблемою підприємств в Україні, то вирішенням її буде удосконалення національної системи обліку дебіторської заборгованості, враховуючи досвід ведення бухгалтерського обліку за МСБО (МСФЗ). Адже за допомогою цього досвіду ми зможемо удосконалити облікову інформацію з метою підвищення її суттєвості і достовірності, що у свою чергу впливають на прийняття на її основі управлінських рішень. [37]

Впровадження міжнародних стандартів обліку у вітчизняну практику вимагає узгодженість між вітчизняними та зарубіжними системами обліку. Тому виникає необхідність удосконалення на законодавчому рівні економічної сутності окремих складових господарських засобів підприємств та джерел їх формування, статей балансу, методів оцінки, порядку відображення на рахунку.

Питанню обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості приділили увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Характеристика спеціальної літератури обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості наведена в дод. Б. Аналіз літературних джерел стосовно обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості свідчить про різні погляди вчених.

1.3 Організаційно-економічна характеристика підприємства ТОВ «Криворізька дебіторська заборгованість»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Криворізька будівельна компанія» засновано у жовтні 2011 року, згуртувавши кращих працівників, які працювали на підприємстві – ПрАТ «Криворізька будівельна компанія» (рік створення – 2000), мають великий досвід роботи з монтажу та демонтажу металоконструкцій та збірного залізобетону.

Статутний фонд ТОВ «Криворізька будівельна компанія» складається з вартості вкладів його учасників. Корпоративне управління на підприємстві здійснюється згідно вимог чинного законодавства України, установчих документів та Статуту товариства з обмеженою відповідальністю. Вищим органом управління є Загальні збори учасників та генеральний директор.

ТОВ «Криворізька будівельна компанія» має таку юридичну адресу: 50005, Дніпропетровська область, м. Кривий Ріг, вул. Каховська, 33. Вказана адреса є фактичним місцезнаходженням підприємства. ЄДРПОУ 37861655. Товариством відкрито поточний рахунок в АТ «УкрСиббанк», МФО 351005.

На всі спеціалізовані види робіт підприємство має оформлені відповідно до закону України ліцензії й дозволи, а також сертифікати на виготовлення металоконструкцій всіх типів і призначень.

Нинішні працівники ТОВ «Криворізька будівельна компанія» брали участь у розробці проектної документації й будівництві таких об'єктів як стадіон «Лужники» (м. Москва), залізничний вокзал (м. Київ). На підприємстві діє система якості контролю виконуваних робіт, а також система керування охороною праці.

ТОВ «Криворізька будівельна компанія» є самостійним підприємством. Компанія філій та підрозділів не має. Підприємством у 2014 році була отримана нова ліцензія на провадження господарської діяльності, пов'язаної із створенням об'єктів архітектури, а саме: будівельні та монтажні роботи та монтаж інженерних мереж. Підприємство виконує будівельно-монтажні роботи по капітальному будівництву, ремонту та реконструкції, тобто - «будівництво під ключ» на об'єктах металургійного, цементного та гірничодобувного комплексу, а також на об'єктах соціально-культурного призначення України. Для виконання цих робіт компанія має великий штат працівників інженерно-технічного складу, працівники робітничих професій мають усі необхідні дозволи для роботи в умовах підвищеної небезпеки.

Будівельно-монтажні роботи виконуються як з матеріалів замовника, так й з власних, які покупаються за власний кошт. Підприємство має складські

приміщення, виробничу базу, яка розташована поблизу основного замовника – ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», а з 2016 року – ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».

Компанія постійно приймає участь у тендерних конкурсах на різноманітних підприємствах, назву підприємства добре знають як на сході так і на заході країни.

У січні 2010 року підприємством було отримано Сертифікат на систему управління якістю будівництва будівель, монтажу залізобетонних та бетонних конструкцій будівель та інших будівельних робіт за вимогами ДСТУ ISO 9001:2009. Структура підприємства відображена на рис. 1.5.

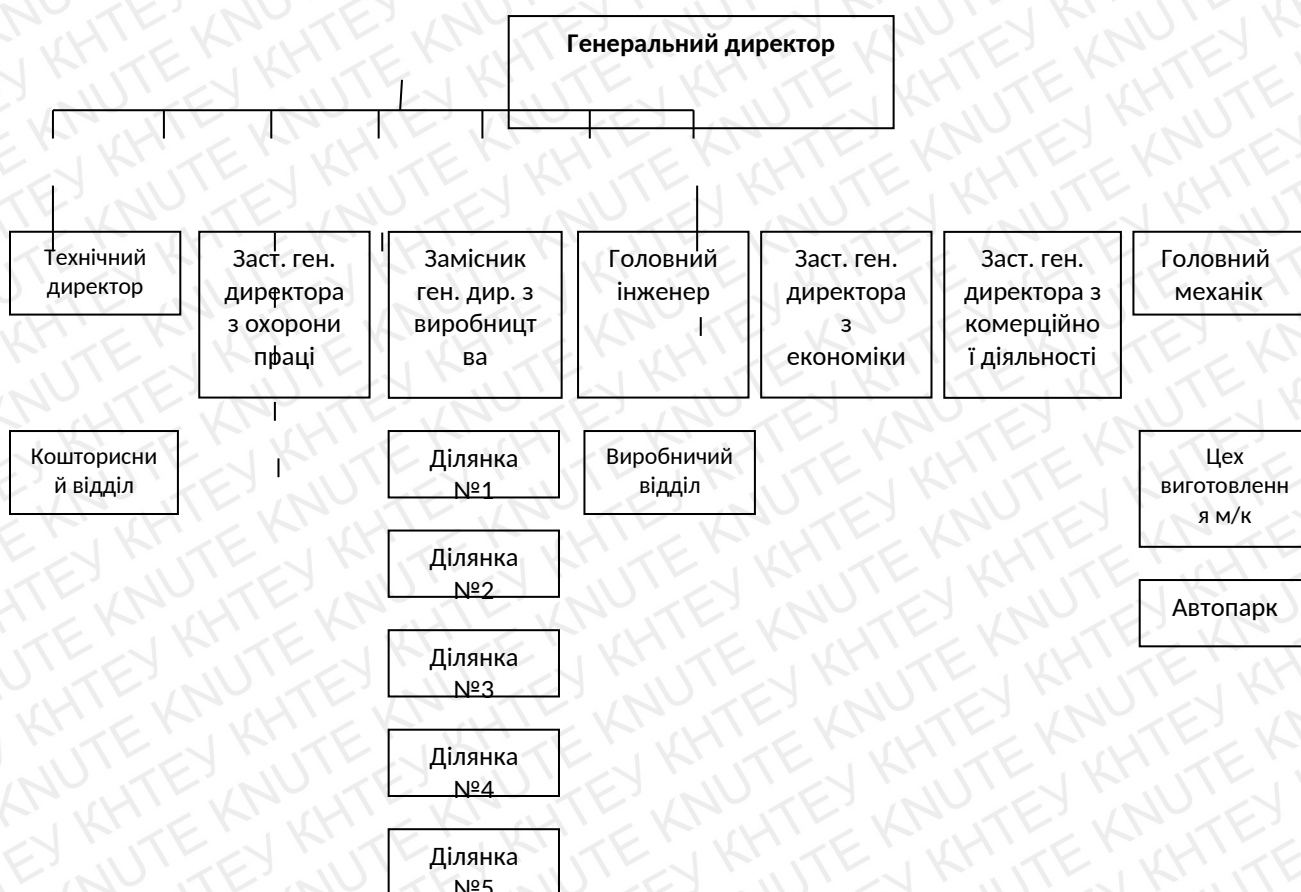

Рис. 1.5 Структура підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Видами діяльності підприємства є:

1. загальне будівництво будівель (нові роботи, роботи з заміни, реконструкції та відновлення);
2. монтаж і встановлення збірних конструкцій;

3. дослідження ринку та вивчення суспільної думки;
4. оптова торгівля будівельними матеріалами;
5. інші види оптової торгівлі;
6. послуги інжинірингу.

На сьогоднішній день на підприємстві працюють п'ять ділянок, цех по виготовленню металоконструкцій, що виконують будівельно-монтажні роботи на підприємствах Кривого Рогу та України.

Основними замовниками будівельно-монтажних робіт, що виконуються ТОВ «Криворізька будівельна компанія» є ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ», ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ», ПАТ «ХайдельбергЦемент Україна», ПрАТ «Криворіжаглобуд», ПАТ «Північний ГЗК» та інші промислові підприємства та комбінати Кривого Рогу. Також підприємством виконуються роботи в інших містах України для таких підприємств, як ТОВ «Основа» (м. Київ), Корпорація ССБ (м. Кропивницький), ПАТ «Подільський цемент» (м. Кам'янець-Подільський).

Ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства характеризується системою техніко-економічних показників, вибір котрих залежить від спеціалізації підприємства.

Основні техніко-економічні показники підприємства – це система вимірників, абсолютних і відносних показників, яка характеризує господарсько-економічну діяльність підприємства. Комплексний характер системи техніко-економічних показників дозволяє адекватно оцінити діяльність окремого підприємства і зіставити його результати в динаміці. Техніко-економічні показники діяльності підприємства використовуються для планування та аналізу виробничих можливостей підприємства, оцінки трудових і технічних можливостей, ефективності використання виробничих фондів і трудових ресурсів.

Проведемо аналіз техніко-економічних показників діяльності ТОВ «Криворізька будівельна компанія» на основі Балансів (Звітів про фінансовий стан) за 2013-2017 рр. (див.дод. В.1, В.2, В.3, В.4, В.5), та Звітів про фінансові результати (Звітів про сукупний дохід) за 2013-2017 рр. (див.дод. Г.1, Г.2, Г.3,

Г.4, Г.5)., а також Звітів про власний капітал за 2013-2017 рр. (див.дод. Д.1, Д.2, Д.3, Д.4, Д5). Результаті аналізу можна побачити в дод. Е.

Аналізуючи техніко-економічні показники, можна побачити, що відбулося збільшення чистого доходу від реалізації продукції, товарів, будівельних робіт та послуг у 2014 р., порівнюючи з 2013 р., на 590,2%. У 2015 р. показник збільшується, порівнюючи з 2014 р., на 37,4%, але у 2016 р. спостерігається значне зниження цих обсягів на 81,5%, хоча у 2017 р. чистий дохід складає на 352,5% більше.

У результаті відбувається пропорційне збільшення чистого фінансового результату за 2014 р. на 2555,2%, ніж за 2013 р.; за 2015 р. також можна спостерігати збільшення на 181,4% порівняно з 2014 р., і відображено дохід, а у 2016 році спостерігається збиток і зменшення чистого фінансового результату на 86,2%, порівнюючи з 2015 р.; у 2017 р., порівнюючи дані за 2016 р., можна помітити збільшення чистого фінансового результату на 172,3%.

Також значно збільшився обсяг таких активів підприємства, як дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги на 101,2% за 2014, ніж за 2013 р.; на 211,1% за 2015 р., ніж за 2014 р.; коли у 2016 році відбулося зменшення на 56,6% та у 2017 р. – 14,1%, порівнюючи з попередніми роками.

Аналізуючи результати дебіторської заборгованості на кінці років 2013 – 2017 років, спостерігаються темпи зросту у 2014 р. на 452,3%, ніж у 2013 р., та у 2015 р. на 6,4%, ніж у 2014 р., і темпи падіння у 2016 р. на 37,1% та 2017 р. на 10,3%, ніж у попередніх роках.

Динаміку зниження та приросту можна споглядати за показником грошові кошти на кінець року: зниження відбувається у 2014 р. на 95,5% та у 2016 р. на 29,5%, порівнюючи відповідно з даними 2013 р. та 2015 р.; збільшення у 2015 р. на 3257,5% та 2017 р. на 46,4%, ніж відповідно за 2014 р. та 2016 р.

Протягом 2013 - 2016 років можна спостерігати позитивну динаміку середніх залишків оборотних коштів: за 2014 р. збільшення на 137,3%; за 2015 р. - на 105,9%, порівняно з 2014 р.; за 2016 р. – на 14,2%; в 2017 р. можна побачити зменшення на 12,3%.

Динаміку росту можна спостерігати також у показнику середня вартість власного капіталу на протязі 2013 – 2017 років: за 2014 р. – на 455,6% (порівняно з 2013 р.), за 2015 р. – на 227,6% (порівняно з 2014 р.), за 2016 р. – 52,4% (порівняно з 2015 р.), за 2017 р. – на 13,2% (порівняно з 2016 р.).

Стосовно середньої вартості сукупного капіталу, то з 2013 р. по 2016 р. відбувається темп збільшення у 2014 р. на 137,5% (порівняно з 2013 р.), у 2015 р. – на 122,5% (порівняно з 2014 р.), у 2016 р. – на 21,7% (порівняно з 2015 р.), у 2017 р. (порівняно з 2016 р.) спостерігається зменшення показника на 7,4%.

Середня вартість капіталу показує середню дохідність, яку очікують власники та кредитори, вкладаючи кошти в підприємство ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Предметом дослідження при здійсненні фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання.

Основними джерелами інформації для оцінки фінансового стану підприємства служать: баланс (ф. №1); звіт про фінансові результати (форма № 2); пояснення до бухгалтерського балансу і звіту про прибутки і збитки; звіт про рух грошових коштів (ф. №3), звіт про власний капітал (ф. №4), примітки до річної фінансової звітності (ф. № 5). Зіставляючи окремі види активів з відповідними видами пасивів, визначають ліквідність балансу підприємства.

Для оцінки стійкості фінансового стану підприємства використовується система показників, що характеризують зміни: ступінь мобільності власних засобів підприємства; структури капіталу підприємства по його розміщенню і джерелам утворення; ефективність використання основних фондів; платоспроможності підприємства; запасу фінансової стійкості підприємства; ефективності та інтенсивності використання капіталу.

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує платоспроможність на дату складання балансу - показує, яку частину короткострокових зобов'язань підприємство має можливість негайно погасити. Оптимальне значення цього показника становить 0,2-0,35. Коефіцієнт становить на 31.12.2017 р. – 0,123, що свідчить про спроможність підприємства негайно погасити свою заборгованість на 12,3 %.

2. Коефіцієнт маневреності власних засобів характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства. Орієнтоване значення $>1,0$. Коефіцієнт становить 0,37.

3. Фондовіддача основних фондів. Показує ефективність використання основних фондів; яка величина доходу, отриманого від реалізації продукції, припадає на 1 грн., вкладену у основні фонди, що використовуються для виробництва цієї продукції. Коефіцієнт становить 10,7.

4. Коефіцієнт фінансової незалежності (або автономії, або платоспроможності) характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, його незалежність від позикових джерел. Оптимальне значення показника складає 0,25-0,5. Коефіцієнт має значення 0,35. Це свідчить про те, що придбання всіх активів підприємства профінансовано в більшості за рахунок власних коштів.

5. Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів характеризує структуру фінансових ресурсів підприємства. Максимально припустиме значення цього показника становить 1. Розраховується як частка від розподілу суми позикових (залучених) коштів на суму власного капіталу і складає 1,885. Це значить те, що існує значна залежність від зовнішніх інвесторів і кредиторів.

6. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення

діяльності. Показник становить 16176. Це означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має фінансові ресурси для розширення своєї діяльності в майбутньому.

7. Коефіцієнт мобільності активів. Скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових; потенційна можливість перетворення активів у ліквідні кошти. Позитивне значення показника 5. У 2017 р. він впав до 3,855.

Джерелом визначення показників фінансового стану ТОВ «Криворізька будівельна компанія» за 2017 р. є ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» на 31.12.2017 р. Наглядний аналіз показників фінансового стану надано у дод. К.

Аналізуючи показники фінансового стану, можна сказати, що коефіцієнт ліквідності абсолютної у 2014 зменшився на 99,97%, у 2015 р. мав значне збільшення на 1466,7%, в 2016 р. та 2017 р. спостерігається також збільшення на 22,3% та 6,96%. Коефіцієнт маневреності у 2014 р. збільшився на 546,15%, хоча вже в 2015 р. зменшився на 51,19%, коли в 2016 р. збільшився на 9,76% (порівняно з 2015 р.), а в 2017 знову зменшився на 17,8% (порівняно з 2016 р.). Фондовіддача основних фондів у 2014 р. збільшилась на 332,25% (порівняно з 2013 р.), також зменшувалась в 2015 р. (порівняно з 2014 р.) на 85,87% та у 2016 р. на 81,85%, а в 2017 можна спостерігати значний темп приросту на 239,06%. Коефіцієнт фінансової незалежності та чистий оборотний капітал мали позитивну динаміку протягом 4 років: у 2014 р. (порівнюючи з 2013 р.) на 332%, у 2015 р. на 9,7% (порівнюючи з 2014 р.), у 2016 р. на 52,7% (порівнюючи з 2015 р.) перший; другий – у 2014 р. (порівнюючи з 2013 р.) на 5237,89%, у 2015 р. на 31,1% (порівнюючи з 2014 р.), у 2016 р. на 26,8% (порівнюючи з 2015 р.). Хоча у 2017 р. коефіцієнт фінансової незалежності та чистий оборотний капітал зменшились: перший на 4,11%, а другий – на 4%, відповідно з 2016 р. У той самий час коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів від 2013 р. до 2016 р. мав тенденцію зниження: у 2014 р. (порівнюючи з 2013 р.) на 81,97%, у 2015 р. (порівнюючи з 2014 р.) на 11,8%, у 2016 р. на 45,1% (порівнюючи з 2015 р.) – а в 2017 р. коефіцієнт збільшується на 8,39% (порівнюючи з 2016 р.). Коефіцієнт мобільності активів у 2014 р. збільшився на 14,8% (порівнюючи з 2013 р.), а вже протягом 3 років наступних мав негативну динаміку: у 2015 р. на

77,08% (порівнюючи з 2014 р.), у 2016 р. на 34,47% (порівнюючи з 2015 р.), у 2017 р. на 11,04% (порівнюючи з 2016 р.).

Висновки до розділу 1

В процесі господарської діяльності між суб'єктами господарювання виникають розрахункові взаємовідносини. Ці відносини пов'язані з формуванням основних та оборотних засобів, реалізацією виробленої продукції і наданих послуг, з придбанням товарно-матеріальних цінностей, з розподілом прибутку, а також з розрахунками з фінансовими органами і органами соціального страхування, соціального забезпечення тощо.

Найбільшу частку у розрахункових операціях займають розрахунки підприємства з контрагентами. Основними контрагентами для підприємства є дебітори.

Розрахунки між підприємствами можуть здійснюватися в двох формах: готівковій та безготівковій. Підприємства самостійно обирають форми розрахунків з покупцями і зазначають їх в укладених угодах.

Розглядаючи різні підходи до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість», науковці не мають єдиного погляду, але можна з'ясувати, що дебіторська заборгованість є наслідком господарських операцій, що мали місце в минулому, але підлягають погашенню в майбутньому, оскільки угода між боржником та кредитором залишається незавершеною.

Регулювання розрахунків підприємства з його контрагентами відбувається за допомогою великого комплексу нормативно-правових актів. Частина нормативних документів стосується врегулювання питань організації розрахункових операцій, а інша – питань налагодження обліку розрахунків.

Згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову та поточну. При цьому враховуються два критерії: строк погашення та зв'язок з нормальним операційним циклом.

Облік розрахунків з дебіторами регламентується П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». П(С)БО 10 визначає методи оцінки дебіторської заборгованості при зарахуванні її на баланс, на дату складання звітності та при списанні з балансу як безнадійної. Внутрішні нормативно-правові документи забезпечують підготовку повної, правдивої та неупередженої обліково-економічної інформації стосовно дебіторської заборгованості для зацікавлених користувачів: інвесторів, працівників підприємств, кредиторів, контрагентів, держави і громадськості. Тому система нормативного регулювання бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості повинна бути адекватного розвитку економічних відносин в країні і забезпечувати достовірною фінансовою інформацією різні групи користувачів.

Аналіз показників фінансового стану свідчить про те, що станом на 31.12.2017 року підприємство забезпечено оборотними коштами у достатній кількості, придбання всіх активів підприємства профінансовано в більшості за рахунок власних коштів, хоча коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів досить високий та складає більше 1. Також робимо висновок про фінансову стійкість компанії і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організація обліку поточної дебіторської заборгованості

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів. Вони ж несуть відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємства самостійно вибирають 4 форми його організації згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». ТОВ «Криворізька будівельна компанія» використовує таку форму: введення в штат підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби в голові з головним бухгалтером. [18]

В бухгалтерії під керівництвом головного бухгалтера працюють 6 бухгалтерів:

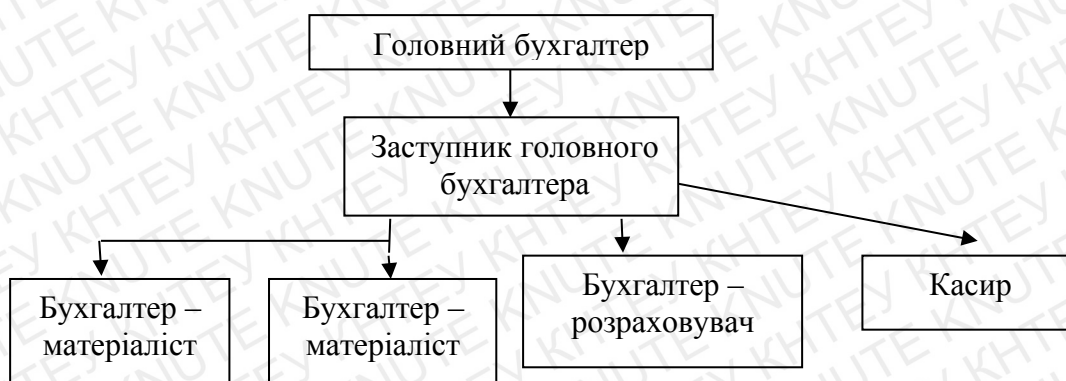

Рис. 2.1 Структура бухгалтерської служби ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером є одним з провідних підрозділів управлінської структури підприємства, яка забезпечує формування повної і достовірної інформації про результати діяльності та майновий стан підприємства, необхідної для прийняття ефективних рішень, здійснення контролю за використанням матеріальних, трудових, фінансових ресурсів і попередження негативних явищ у господарській діяльності. Цим обумовлено місце бухгалтерської служби в системі інформаційних потоків підприємства. [38]

Таблиця 2.1

Взаємозв'язок бухгалтерії із структурними підрозділами підприємства на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» [39]

Структурні підрозділи	Склад і найменування документів
Адміністративна служба	Копії наказів і розпоряджень директора по основній діяльності, кореспонденція на адресу бухгалтерії
Відділ кадрів	Копії наказів по особовому складу (накази про зарахування на роботу, звільнення, відпустку), таблиці обліку робочого часу, лікарняні листки, звіти про використання бланків трудових книжок
Комерційний відділ	Господарські контракти та договори, кошториси, акти та інші матеріали з питань виконання договірних зобов'язань, рахунки на придбання товарно-матеріальних цінностей, авансові звіти співробітників

Плановий відділ	Затверджені розробки планових показників за всіма видами діяльності підприємства (бізнес-план, кошторис витрат і доходів)
Відділ праці та заробітної плати	Положення про оплату праці і преміювання окремих категорій працюючих, зміни ставок, окладів
Цехи	Документи по окремих господарських операціях (на випуск продукції тощо), виробничі звіти по витратах тощо
Склади	Документи щодо руху товарно-матеріальних цінностей, їх відпуску та переміщенню
Служба головного Механіка	Документи про рух обладнання та його ремонт, про роботу автотранспорту тощо

Обліковий підрозділ підприємства тісно пов'язаний з усіма іншими підрозділами підприємства, отримує від них необхідну для ведення бухгалтерського обліку та здійснення контролю документацію (див.табл. 2.1) і надає їм економічну інформацію, здійснюючи безпосередній вплив на виконання плану постачання, виробництва та збуту продукції, рентабельність й інші економічні показники діяльності підприємства. [38]

В свою чергу бухгалтерія передає [39]:

- адміністративній службі – проекти наказів і розпоряджень з питань фінансової діяльності, довідки, дані на запит керівника, звіти про результати діяльності;
- відділу кадрів – відомості про використання чергових відпусток, бланки трудових книжок і додатки до них;
- комерційному відділу – дані про норми витрачання грошових коштів і матеріалів, дані про витрати за видами діяльності та окремими договорами, дані про оплату рахунків, дебіторів та кредиторів, вказівки з питань оформлення для обліку документів та даних.

Взаємодія зі сторонніми організаціями полягає у отриманні від банків виписок за рахунками, копій доданих до них документів та передачі розрахунково-платіжних банківських документів, чеків на отримання грошових коштів і об'яв на внесення готівки, інформації з питань роботи, балансів та звітів. До державної податкової служби бухгалтерія передає звіти про нарахування та сплату податків та інші документи [41].

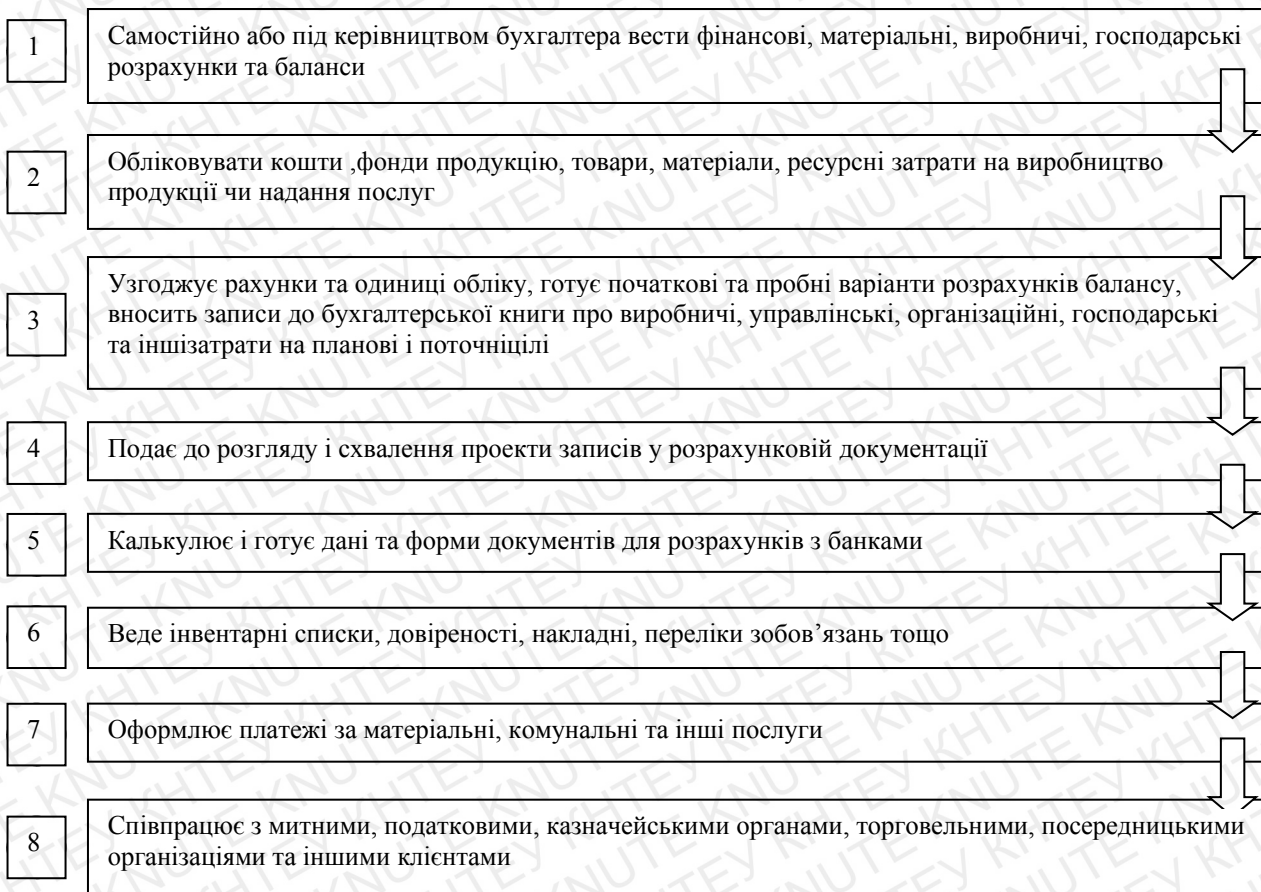
Серед документів, що регламентують виконання працівником своїх функцій, чи не головне місце займають посадові інструкції. [41]

Посадова інструкція — це документ, що визначає організаційно-правове становище працівника в структурі підприємства та забезпечує умови для його ефективної праці. [41]

Обов'язки бухгалтера можна розглянути на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» у посадовій інструкції № 23 (див. дод. Л), завдання та обов'язки бухгалтера з обліку матеріалів які вказані на рис. 2.2.

Взаємовідносини (зв'язки) за посадою:

1. за відсутністю бухгалтера його обов'язки виконує особа, призначена у встановленому порядку, яка набуває відповідних прав і несе відповідальність та належне виконання покладених на неї обов'язків;
2. для виконання обов'язків та реалізації прав бухгалтер взаємодіє:
 - 2.1. за начальником відділу матеріально-технічного забезпечення з питань організації обліку матеріалів;
 - 2.2. з завідувачим складом з питань організації обліку матеріалів.

9

Виконує окремі службові доручення свого безпосереднього керівника

Рис.2.2 Завдання та обов'язки бухгалтера з обліку матеріалів на ТОВ
«Криворізька будівельна компанія»

Окремим наказом генерального директора на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» затверджений графік документообігу (див. дод. М), який є обов'язковим для виконання усіма структурними підрозділами. На основі документообігу приймають важливі рішення керівництвом.

При організації і веденні бухгалтерського обліку на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» в своїй роботі керується Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, які представляють собою нормативно-правові акти, затверджені Міністерством фінансів України, що визначають принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечить міжнародним стандартам. Це забезпечує порівнянність облікової та звітної інформації, її єдність не лише за формою, а й за змістом.

Головний бухгалтер на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» використовує такі внутрішні робочі документи: Наказ про облікову політику, Посадові інструкції, Робочий План рахунків.

Формування ринкової економіки, наявність різних форм власності, розширення міжнародних економічних зв'язків українських підприємців є основою для впровадження в організацію бухгалтерського обліку облікової політики, яку підприємство визначає самостійно. Відтак під обліковою політикою підприємства розуміють сукупність конкретних методів і способів організації та форм ведення бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей його роботи [16]. У процесі розробки облікової політики на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» найбільш важливими є такі основні фактори, які вказані на рис. 2.3.

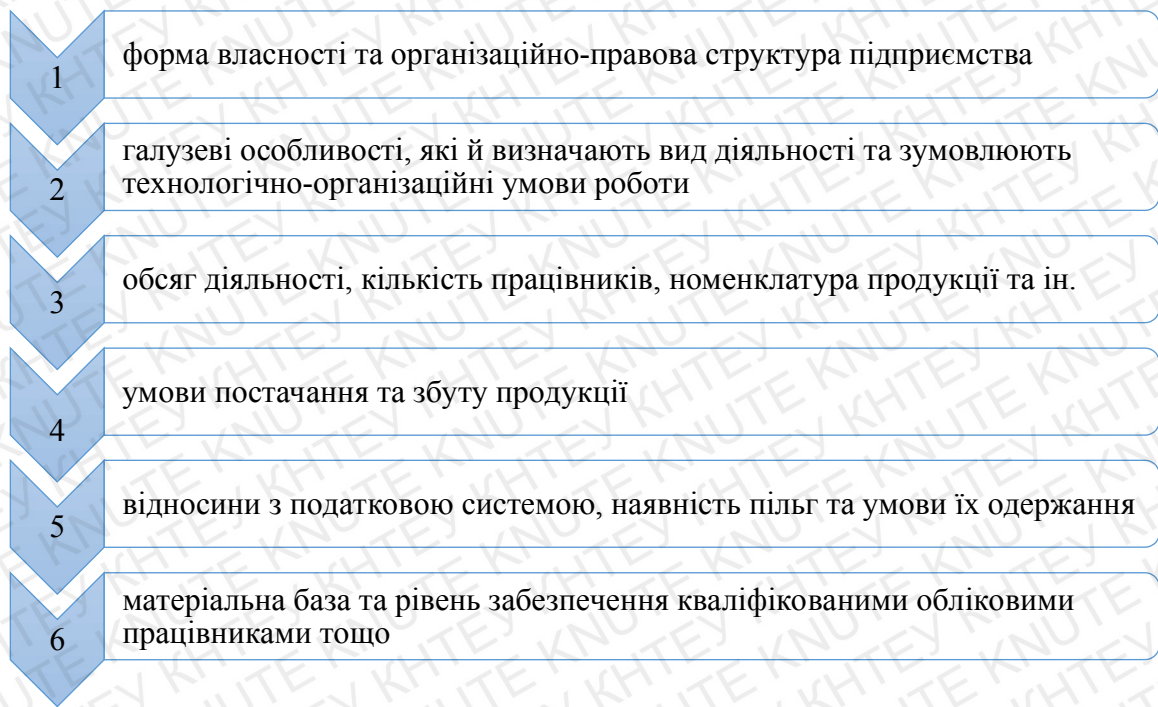

Рис.2.3 Основні фактори розробки облікової політики на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Облікову політику підприємства визначають його керівник та головний бухгалтер відповідним наказом чи розпорядженням з обов'язковим розкриттям в окремих розділах методичних принципів побудови бухгалтерського обліку, техніки його ведення та організації роботи бухгалтерської служби. Розробка та прийняття облікової політики кожним підприємством сприяє поліпшенню бухгалтерського обліку, зміцненню його правової основи і забезпечує належну ефективність роботи відповідної господарської одиниці. [40]

На кінець 2017 року генеральним директором ТОВ «Криворізька будівельна компанія» було затверджено Наказ про облікову політику підприємства (див. дод. К). Про розрахунки з дебіторами в обліковій політиці можна виділити такі пункти:

1. оцінку ступеня завершеності операції з надання послуг (виконання робіт) здійснювати шляхом вивчення виконаної роботи, при цьому в бухгалтерському обліку доходи відображати у звітному періоді підписання актом наданих послуг (виконаних робіт). Визнання і відображення в обліку доходів здійснювати з вимогами П(С)БО 15 «Дохід» на підставі принципу нарахування і відповідності;

2. у балансі дебіторську заборгованість за товари (роботи, послуги) відображати до первісної вартості;

3. величину резерву сумнівних боргів розраховувати за методом визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході (із застосуванням коефіцієнта сумнівності).

Згідно з п. 4.15. Наказу про облікову політику підприємство ТОВ «Криворізька будівельна компанія» визначає величину сумнівних боргів виходячи з питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на умовах наступної оплати (див. дод. Н). Коли дохід від реалізації визнається під час відвантаження раніше передплачених товарів, робіт або послуг, дебіторська заборгованість за такими операціями не може виникати. Отже, такі операції і не потрібно включати до розрахунку резерву, щоб не перекручувати результати такого розрахунку. У статті Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам, та податків і зборів (див. дод. Г.1, Г.2, Г.3, Г.4, Г.5). Найчастіше під податками і зборами слід розуміти ПДВ та акцизний податок. Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати у складі інших операційних витрат. [34]

Для визначення коефіцієнта сумнівності підприємство ТОВ «КБК» для спостереження обрало період з 2013 по 2016 рр. (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Визначення коефіцієнта сумнівності на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» за 2013-2016 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації продукції товарів, робіт, послуг на умовах наступної	Сума дебіторської заборгованості за продукцію, товари ,роботи, послуги, яку визнано безнадійною, тис. грн.
-----	--	--

	оплати, тис. грн.	
2013 рік	36173	340
2014 рік	228641	-
2015 рік	317134	-
2016 рік	63349	23631
Разом	645297	23971

При застосуванні цього способу коефіцієнт сумнівності визначається як частка від ділення суми дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, що визнана безнадійною, на чистий дохід від їх реалізації на умовах наступної оплати. [34]

Показники беруться за чотири попередніх років, відповідно розраховується коефіцієнт сумнівності дебіторської заборгованості (форм. 2.1).

$$(23971 \text{ тис. грн.}) / (645297 \text{ тис. грн.}) = 0,0372 \quad 2.1$$

Залишок резерву сумнівних боргів на 01.01.2016 р. становить 937 тис. грн. За рахунок резерву сумнівних боргів за 2016 р. списано безнадійну дебіторську заборгованість за реалізовані ТМЦ, виконані будівельно-монтажні роботи та послуги за якою минув строк позовної давності, у сумі 165 тис. грн.

Оскільки коефіцієнт сумнівності становить 0,0372, то підприємство здійснює нарахування резерву сумнівних боргів у певній сумі (форм. 2.2).

$$(63349 \text{ тис. грн.}) / 0,0372 = 2357 \text{ тис. грн.} \quad 2.2$$

Невикористана сума резерву за 2016 рік 772 тис. грн. списується методом «сторно» через рахунок 949.

Відповідно на 31.12.2016 р. резерв сумнівних боргів вказаний у форм. 2.3.

937 – 165 + 2357 – 772 = 2357 тис. грн.

2.3

Дослідження свідчить, що підприємства часто використовують метод абсолютної суми сумнівної заборгованості як більш простий у застосуванні. За методом абсолютної суми сумнівної заборгованості величина резерву розраховується на основі аналізу сумнівності кожної окремої суми або у розрізі окремих дебіторів. Відповідно метод абсолютної суми є найточнішим та надійдоставірнішим. Цей метод є доречним у таких випадках:

- 1) якщо кількість дебіторів є відносно невеликою та щодо них можна отримати інформацію про ймовірність погашення заборгованості;
- 2) якщо підприємство має у своєму складі спеціальні служби для управління дебіторською заборгованістю (відділ контролю заборгованості, служба економічної безпеки, відділ по роботі з покупцями тощо).

Тому вдосконаленням організації обліку поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» є рекомендації щодо формування резерву сумнівних боргів за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості шляхом аналізу ймовірності погашення кожної суми дебіторської заборгованості. На підприємстві цей метод доцільно використати, тому що наявна можливість є оцінювати на кожну дату балансу платоспроможність всіх своїх дебіторів (при цьому кількість таких дебіторів є незначною).

Рух первинних документів у бухгалтерському обліку ґрунтується графіком.

Графік документообігу – це затверджений порядок створення і використання інформації, що зазначена в документах, який регламентує перелік затверджених форм, строки створення надання та обробки первинних документів за відповідальними виконавцями, посадовими особами; проходження та використання документів по інстанціях, передача їх до бухгалтерії для проведення обліково-звітних робіт за їх переліком і виконавцями і передача документів сформованих за номенклатурою архівних справ на зберігання до архіву. [42]

Перед головним бухгалтером підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія» стоїть завдання здійснювати контроль за оплатою відвантаженої продукції та контролювати надходження документів щодо погашення авансу за рахунок наступних поставок. Відсутність документів за деякими операціями обумовлено різними причинами, головним чином відсутністю контролю чи його недостатністю за надходженням первинної документації чи безвідповідальним відношенням працівників до своїх функціональних обов'язків. Всі ці причини залежать від наявної системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві, від дотримання посадових інструкцій, від графіків документообігу.

На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» не існує спеціально створеної програми-реєстрації і обробки облікових даних, починаючи з первинних документів. Облік розрахунків з дебіторами здійснюється за допомогою ручного ведення обліку. Це істотно уповільнює процес складання графіку документообігу.

На рис. 2.4, 2.5, 2.6, 2.7 можна побачити, як відбувається поетапно на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» складання податкової накладної, договору з покупцем, рахунка-фактури.

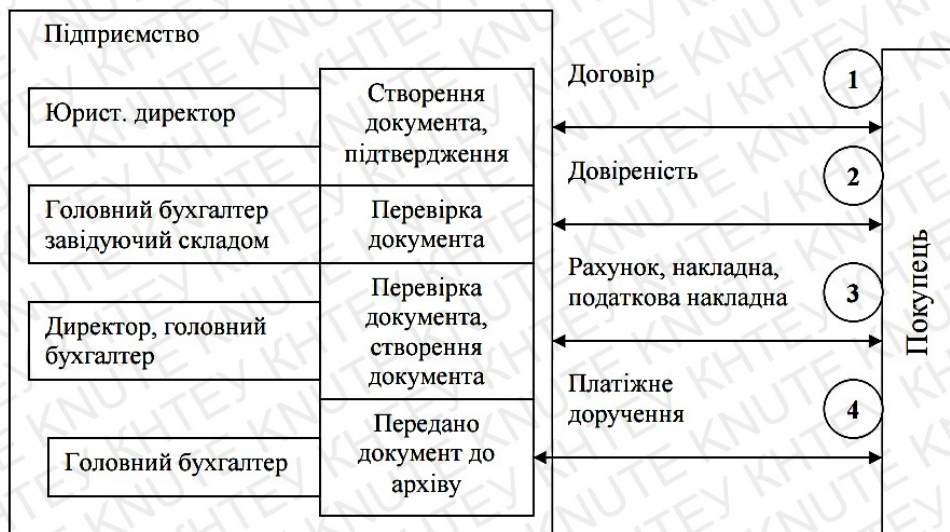

Рисунок 2.4 Схема документообігу розрахунків з покупцями на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Подія	Бухгалтер	Керівник	Довірена особа від підприємства покупця	Склад покупця
Складання накладної	○			
Затвердження правильності накладної		○		
Доставка товарно-матеріальних цінностей			○	
Отримання й фактична перевірка ТМЦ				○

Рисунок 2.5 – Оперограма податкової накладної на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Подія	Юрист	Керівник		Головний бухгалтер	Бухгалтерія	
		під-ва	покупця		під-ва	покупця
Складання проекту договору	○					
Укладання договору		○	○			
Передача до виконання				○		
Кінцеве отримання та зберігання					○	○

Рисунок 2.6 – Оперограма договору з покупцем на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Подія	Бухгалтер підприємства	Керівник підприємства	Довірена особа від підприємства покупця	Бухгалтерія	
				підприємства	покупця
Складання та виписки рахунка, його затвердження	○				
Затвердження правильності рахунка		○			
Передача рахунка-фактури			○		
Проведення оплати за наданим рахунком через банк				○	○

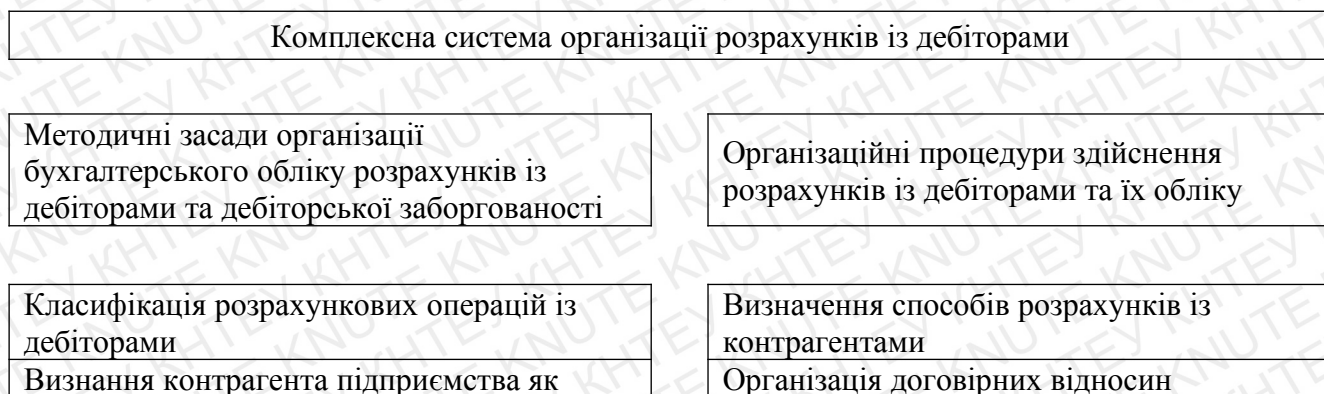
Рисунок 2.7 – Оперограма рахунка-фактури на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Під час значного циклу проходження документа від моменту його виписки постачальником до моменту реєстрації та обліку в замовника зростає ризик несвоєчасності та неповноти відображення даних у поточному обліку. [43]

При великому обороті діяльності підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія» втрата документів значно ускладнює роботу бухгалтера, змушуючи його постійно контролювати надходження втрачених документів. Так, спочатку треба зробити вибірку з оборотної відомості щодо такої нестачі, потім з'ясувати причину її виникнення, опитати відповідальних осіб про відсутні документи, повідомити контрагентів, а через деякий час перевірити надходження документів, щодо яких було зроблено запит. Спотворення суми дебіторської заборгованості при розрахунках з покупцями робить неможливим реальний аналіз діяльності підприємства [43].

Тобто на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» можна споглядати відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі. З цього виникає ще одна проблема: для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання.

Для організації бухгалтерського обліку розрахунків із дебіторами ввести на підприємство систему комплексного поєднання організаційних процедур та методики обліку дебіторської заборгованості пропонує вітчизняний вчений Левченко З. М. (рис. 2.8). [44]

дебітора	
Порядок визнання дебіторської заборгованості, її класифікація та відображення в обліку	Організація документування розрахунків із дебіторами
Оцінка дебіторської заборгованості на дату визнання та дату балансу	Організація розрахунків за податками
Використання фінансових інструментів у розрахунках із дебіторами	Організація інвентаризації стану розрахунків
Використання фінансових інструментів у розрахунках із дебіторами	Організація погашення дебіторської заборгованості та ведення претензійної справи
	Організація ліквідації дебіторської заборгованості

Рис. 2.8 Комплексна система організації обліку розрахунків із дебіторами

Комплексна система організації бухгалтерського обліку розрахунків із дебіторами в єдності методичних та організаційних аспектів дасть також змогу забезпечити вчасність та повноту погашення іншої дебіторської заборгованості.

2.2 Методика фінансового обліку поточної дебіторської заборгованості

Складовою частиною організації обліку на підприємстві є перелік документів, що використовуються для первинного відображення господарських операцій. Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти здійснення господарських операцій. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо – безпосередньо після її закінчення.

«Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 88, встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинної документації, облікових регістрів, бухгалтерської звітності підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями незалежно від форм власності, установ та організації, основна діяльність яких фінансується за рахунок коштів бюджету [45].

Первинний документ – це документ, який містить відомості про господарську операцію [18].

Первинні документи повинні мати обов'язкові реквізити: назва, код форми, зміст господарської операції, вимірювачі господарської операції, посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особисті підписи. Наявність перелічених вище реквізитів на документі надає юридичної сили та доказовості. На цьому наголосив і Мінфін України в листі від 15.01.2015 р. [46]

З 03.01.2017 р. із ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» прибрали інформацію про те, що первинний документ повинен складатися під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо — відразу після її завершення. На сьогодні ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» містить тільки вимогу про те, що дата складання — це обов'язковий реквізит первинного документа. Також інформація про «місце складання» — це не обов'язковий реквізит первинного документа. Усі інші обов'язкові реквізити (назва, код форми, зміст господарської операції, вимірювачі господарської операції, посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особисті підписи) загалом залишилися. [47]

В ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» також було вказано можливість складання первинних документів в електронній формі. Можна зрозуміло, що первинні документи, складені в електронній формі, застосовуються у бухгалтерському обліку за умови дотримання вимог законодавства про електронні документи і електронний документообіг. Можна припустити, що маються на увазі вимоги щодо електронного цифрового підпису.

Також в ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» є уточнення, що дані аналітичних рахунків мають дорівнювати відповідним рахункам синтетичного обліку на кінець останнього дня кожного місяця (раніше було — на перше число кожного місяця). [47] Наприкінці 2017 року до ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» додали зміни про те, що «неістотні недоліки в документах, що містять відомості про господарську операцію, не є підставою для невизнання господарської операції, за умови, що такі недоліки не перешкоджають можливості ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні

господарської операції, та містять відомості про дату складання документа, назву підприємства, від імені якого складено документ, зміст та обсяг господарської операції тощо».

Підприємство ТОВ «Криворізька будівельна компанія» при розрахунках з дебіторами також використовує багато первинних документів, основні з яких вказані на рис. 2.9.

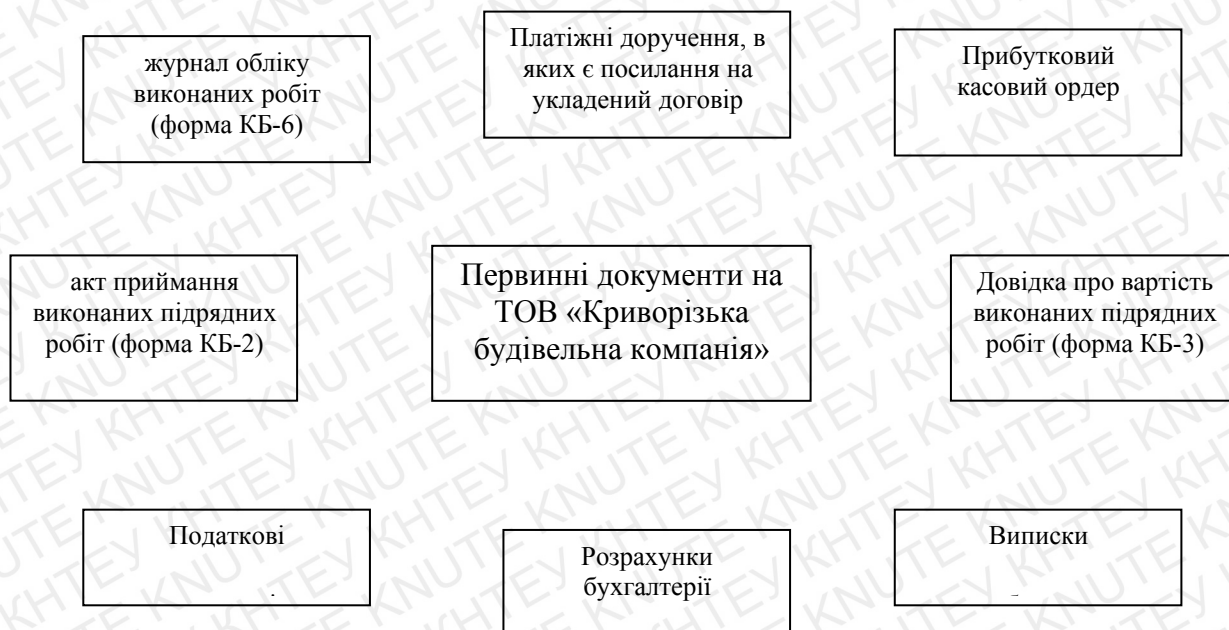

Рис. 2.9 Основні первинні документи, які використовуються на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Увесь процес розрахунків з покупцями і замовниками на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» включає два етапи: на першому - ведеться первинний облік відпуску ТМЦ, надання послуг, робіт і облік їх оплати; другий - включає в себе формування звітних документів, а саме оборотно-сальдової відомості і журналів №3 та №6.

На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» розроблений та затверджений Робочий план рахунків (див. дод. П), згідно якого ведеться бухгалтерській облік.

Характеристика рахунків бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Рахунок	Субрахунок	Здійснення обліку		Аналітичний облік
		За дебетом	За кредитом	
34	341, 342	Відображається отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями	Отримання коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо	Ведеться за кожним одержаним векселем
36	361, 362	Включає ПДВ, акцизи та інші податки, збори, що підлягають перерахуванню до бюджету та позабюджетних фондів і включені до вартості реалізації	Включає суму платежів, яка надійшла на рахунки підприємства в банківських установах, у касу та інші види розрахунків	Ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком
37	371, 372, 373, 372, 375, 377	Відображається виникнення дебіторської заборгованості	Погашення чи списання дебіторської заборгованості	Ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення

Продовження табл. 2.3

Рахунок	Субрахунок	Здійснення обліку		Аналітичний облік
		За дебетом	За кредитом	
38	-	Списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів	Відображається створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат	Аналітичний облік ведеться в розрізі боржників або за строком непогашення дебіторської заборгованості в залежності від того, за яким методом здійснюється нарахування резерву сумнівних боргів

Для обліку поточної дебіторської заборгованості за продукцію (товари, роботи, послуги) Робочим планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженим наказом Міністерства № 291 [16], на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» призначено рахунки 34 «Короткострокові векселі одержані», 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 37 «Розрахунки з різниці дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів» (див. табл.2.3).

Синтетичний та аналітичний облік на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» ведеться окремо за кожним покупцем та замовником, іншими дебіторами в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату.

На рахунку 34 ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), надані послуги, виконані роботи та за іншими операціями, яка забезпечені векселями. На обраному підприємстві застосовуються такі субрахунки:

- 341 "Короткострокові векселі, отримані в нац. валюті";
- 342 "Короткострокові векселі, отримані в іноз. валюті".

Для особливостей обліку з покупцями та замовниками відносяться специфічні рахунки третього порядку. До рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» передбачено субрахунки, які використовуються на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» та вказані на рис. 2.10. Сальдо рахунка відображає заборгованість покупців і замовників за одержану продукцію (роботи, послуги), а в балансі підприємства цю суму слід відобразити з вирахуванням очікуваної суми несплати боргів.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

Рахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними партнерами»

Рахунок 362 «Розрахунки з іноземними партнерами»

3611 «Розрахунки за виконаними будівельно-монтажними роботами»;

3621 «Розрахунки за виконаними будівельно-монтажними роботами»

Рис. 2.10 Субрахунки та рахунки третього порядку рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

В табл. 2.4 можна побачити кореспонденцію рахунків розрахунків з покупцями та замовниками.

Таблиця 2.4

Кореспонденція рахунків обліку розрахунків з покупцями та замовниками

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		Сума, тис.грн.
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
1	Акт приймання виконаних будівельних робіт №14-09 від 30.09.17 Рахунок №377 від 30.09.17	Нараховано замовнику заборгованість за виконані послуги з ПДВ	361	703	3611	7031	125423,30

Продовження табл. 2.4

№ пор.	Первинний документ	Зміст операції	Типова кореспонденція рахунків		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		Сума, тис.грн.
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
2	Податкова накладна №420 від 30.09.17	Відображено податкові зобов'язання з ПДВ	703	641	7031	6412	25084,66
3	Платіжне доручення №2635 від 30.09.2017	Отримано від замовника оплату в рахунок погашення заборгованості	311	361	3113	3611	150507,96

В результаті взаємодії з покупцями та замовниками на підприємстві виникають зобов'язання внаслідок продажу матеріалів, товарів, робіт чи послуг, які очікують отримання доходу в майбутньому.

На рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами" ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами за авансами виданими, нарахованими доходами, за претензіями, за відшкодуванням завданих збитків, за позиками членів кредитних спілок та за іншими операціями.

[16] На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» облік дебіторів ведеться за рахунками третього та четвертого порядку (рис. 2.11).

Частиною синтетичного обліку поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги є облік сумнівних боргів. Для цього передбачено Планом рахунків рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів» та рахунок 944 «Сумнівні та безнадійні борги». На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» використовується рахунок 38 бухгалтерського обліку, на якому ведеться облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення. Невикористана сума резерву списується методом «сторно» через рахунок 949.

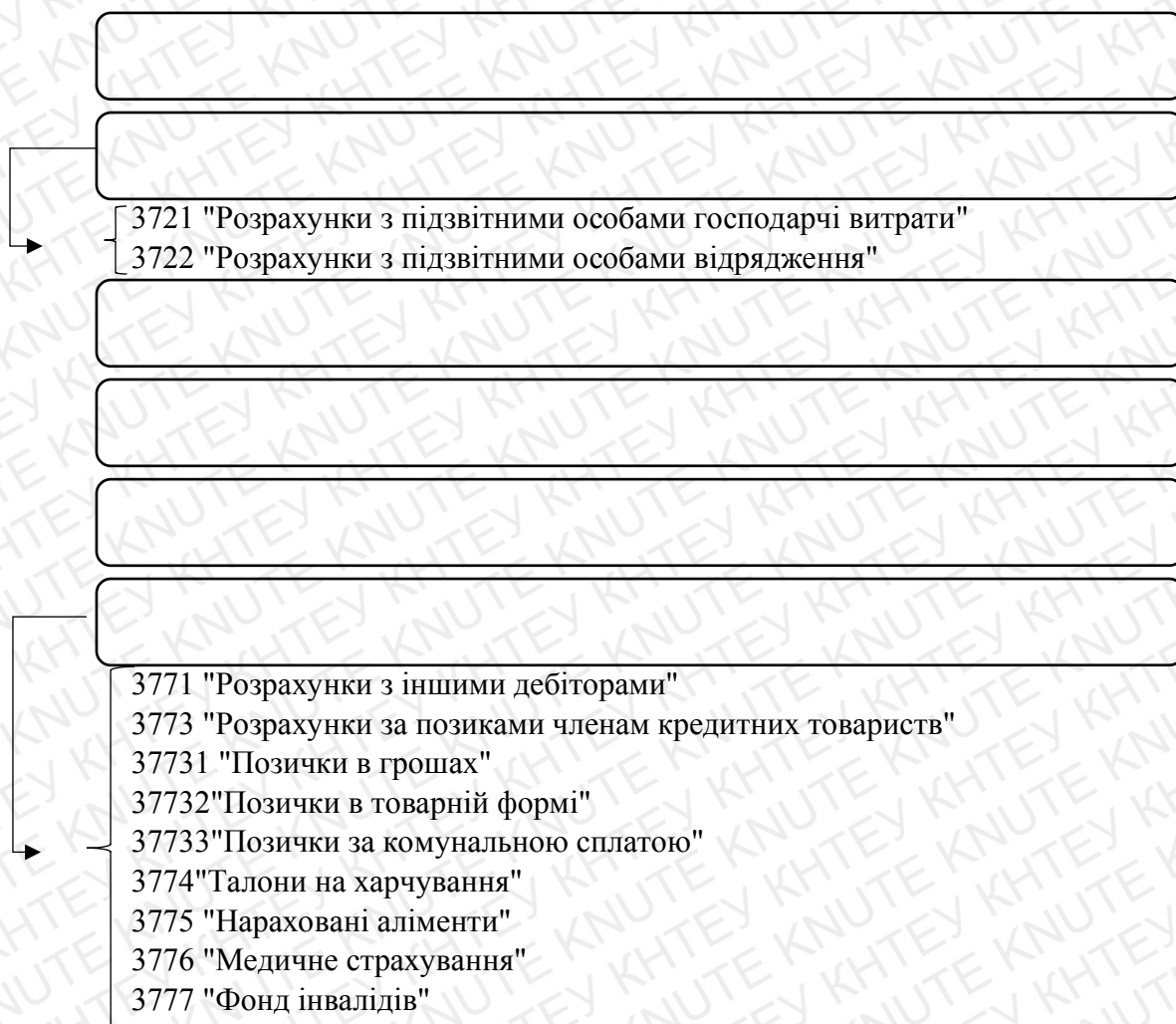

Рис. 2.11 Субрахунки третього та четвертого порядку рахунку 37
«Розрахунки з різними дебіторами» на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Як операції з резервом сумнівних боргів відображаються у бухгалтерському обліку наведено у табл. 2.5. (див. дод. Р) Примітки до фін зв.

Вдосконалення потребує необхідність змін у будові регістрів аналітичного та синтетичного обліку поточної дебіторської заборгованості. Облікові регістри (книги, відомості, журнали тощо) призначені для хронологічного, систематичного або комбінованого накопичення, групування та узагальнення інформації про господарські операції, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах. Однак, на думку багатьох фахівців, це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, відповідно і обліковувати їх потрібно в різних регістрах.

Таблиця 2.5

Відображення господарських операцій з резервом сумнівних боргів

№ пор.	Первинний документ	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків типова		Кореспонденція рахунків, яку застосовує підприємство		Сума, тис. грн.
			Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	
1	Довілка бухгалтерії	Відображено залишок резерву сумнівних боргів на 01.01.2016 р.	-	38	-	38	937
2	Довілка бухгалтерії	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів	38	361	38	3611	2390
3	Довілка бухгалтерії	Нарахований резерв сумнівних боргів	944/84	38	944/84	38	2380
4	Довілка бухгалтерії	Віднесено на фінансовий результат суми в порядку закриття рахунків обліку доходів та витрат	791	944	791	944	2380
5	Довілка бухгалтерії	Невикористана сума резерву за 2016 рік списується методом «сторно»	949	38	949	38	772
6	Довілка бухгалтерії	Відображено залишок резерву сумнівних боргів на 31.12.2016 р.	-	38	-	38	2380

Облікові реєстри складаються щомісяця і підписуються виконавцями та головним бухгалтером або особою, на яку покладено ведення бухгалтерського обліку підприємства. Аналітичні дані в облікових реєстрах мають узгоджуватись з даними синтетичного обліку на останнє число місяця.

Господарські операції відображаються в облікових реєстрах під час надходження первинних документів або підсумками за місяць залежно від характеру і змісту операцій. Головна книга використовується для узагальнення даних журналів, взаємної перевірки правильності записів за окремими рахунками і складання фінансової звітності.

Сьогодні облік поточної дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному реєстрі – журналі № 3 та відомостях аналітичного обліку 3.1 - 3.6. У розділі 1 Журналу 3 показуються обороти за кредитом рахунків 16, 34, 36, 38, 51, 62, 68, а в розділі II - за кредитом рахунків 17,52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69. [44]

На ТОВ «Криворізька будівельна організація» відомості аналітичного обліку ведуться по кожному з видів дебіторської заборгованості:

- короткострокові векселя отримані (використовуючи відомості за рахунками 341, 342): вексель акт приймання-передачі векселя, акт про пред'явлення векселя до платежу;
- розрахунки з покупцями та замовниками (використовуючи відомості за рахунками 3611, 3612, 3613, 3615): рахунок, акт приймання виконаних будівельних робіт, видаткова накладна, акт прийняття-здачі виконаних робіт (послуг), довідка про вартість виконаних будівельних робіт, специфікація вартості робіт (дод. С.1, С.2, С.3, С.4) ;
- розрахунки з різними дебіторами (використовуючи відомості за рахунками 371, 3721, 3722, 373, 374, 375, 3771, 37731, 37732, 37733, 3774, 3775, 3776, 3777): видатковий касовий ордер, авансовий звіт, податкова накладна, накладна, рахунок, комерційні акти, акти взаємозвірки, платіжні доручення, чеки, прибутковий касовий ордер (див. дод. С.1, С.4, С.5, С.6, С.7, С.8).

При здійсненні розрахунків з дебіторами на будівельних підприємствах виникають податкові зобов'язання, які регулюються Податковим кодексом України.

При формуванні податкових зобов'язань з ПДВ необхідно пам'ятати, що у випадку, коли дебіторська заборгованість виникає за відвантажені товари (роботи, послуги), то згідно ст.187 Податкового кодексу дата такого відвантаження є датою виникнення податкових зобов'язань. Зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок або у касу підприємства за відвантажені товари (роботи, послуги) є вже другою подією, тому податкові зобов'язання при отриманні таких коштів не виникають.

Статтями 620 та 665 Цивільного кодексу встановлено, що у разі якщо умови договору купівлі-продажу не виконано та фактичної поставки товару не здійснено, покупець має право вимагати передачі проданої речі або відмовитися від виконання договору і вимагати відшкодування збитків. У разі невиконання умов договору постачання товарів фактичної поставки товарів не відбувається.

Тобто у разі якщо при списанні дебіторської заборгованості покупцем за перерахованою попередньою оплатою за товари/послуги було зменшено податковий кредит, то при поверненні постачальником такої оплати в податковому обліку з ПДВ зазначена операція не відображається. [48]

У ст. 134 Податкового кодексу встановлено, що об'єктом оподаткування податком на прибуток є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних ПБО або МСФЗ, на різниці, які виникають згідно з положеннями розділу III цього Кодексу.

Щодо операцій з дебіторською заборгованістю, то згідно ст. 139 зазначеного Кодексу фінансовий результат до оподаткування збільшується:

- на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів відповідно до ПБО або МСФЗ;
- на суму витрат від списання дебіторської заборгованості, яка не відповідає ознакам, визначеним ст. 14 Податкового кодексу, понад суму резерву сумнівних боргів.

Фінансовий результат до оподаткування зменшується на суму коригування (зменшення) резерву сумнівних боргів, на яку збільшився цей результат згідно з ПБО або МСФЗ.

При списанні дебіторської заборгованості, що не відповідає ознакам безнадійної понад суму резерву сумнівних боргів, на суму таких витрат збільшується фінансовий результат до оподаткування. У разі якщо списання дебіторської заборгованості здійснюється за рахунок резерву сумнівних боргів, фінансовий результат до оподаткування не коригується. Витрати на врегулювання спорів у судових органах, в тому числі сума сплаченого судового збору належать до складу адміністративних витрат та обліковуються на рахунку 92 «Адміністративні витрати». [48]

Виходячи з вищезазначеного податковий облік повинен здійснюватися згідно до нормативних документів та з урахуванням всіх особливостей обліку поточної дебіторської заборгованості.

На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» всі записи у регістрах бухгалтерського обліку проводяться на підставі первинних документів, які фіксують факти здійснення господарської операції і розпорядження на їх проведення.

В системі «1С: Бухгалтерія 7», яка використовується на ТОВ «Криворізька будівельна компанія», ведеться Журнал операцій, який є відображенням бази даних і має вигляд списку господарських операцій, які відбулись на підприємстві. Кожному рядку журналу відповідає одна операція. Бухгалтерські підсумки формуються програмою «1С: Бухгалтерія 7» за найрізноманітніші проміжки часу: день, місяць, квартал, рік. Програма автоматично підтримує їх в актуальному стані при будь-яких змінах, викликаних введенням нових проводок і бухгалтерських операцій.

Слід відмітити також, що система формує обов'язкові фінансові та статистичні звіти підприємства автоматично, а також існує можливість скласти податкову звітність. Облік розрахунків ТОВ «Криворізька будівельна компанія» з його контрагентами (покупцями, замовниками) ведеться в типовій конфігурації в розрізі документів-замовлень.

Довідник контрагентів містить у собі реквізити суб'єктів, із якими у підприємства існують або існували господарські відносини. У довіднику

«Контрагенти» міститься інформація про всіх покупців, постачальників та інших, тобто про всіх контрагентів підприємства (юридичних і фізичних осіб, з якими підприємство спілкується). У програмі цей довідник використовують для виписування різноманітних документів та організації аналітичного обліку на рахунках 34, 36, 37 та ін.

Синтетичний облік є кінцевим етапом бухгалтерського обліку, на якому узагальнюються дані первісного та аналітичного обліку. Узагальнені дані синтетичного обліку використовуються для складання фінансової звітності.

Фінансова звітність представляє собою комплекс показників, яким притаманні як логічний, так і інформаційний взаємозв'язок. На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» регулярно формується стандартна звітність, яка дає змогу проводити аналіз оперативно, без витрачання додаткових зусиль на пошук інформації. Форми фінансової звітності і порядок їх заповнення встановлюються Міністерством фінансів України за погодженням з Державним комітетом статистики України.

2.3 Узагальнення інформації про поточну дебіторську заборгованість у звітності

Облікова інформація про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності виступає засобом для проведення фінансового й економічного аналізу та оцінки показників діяльності підприємства. Для внутрішніх і зовнішніх користувачів є постійна потреба в достовірній й систематизованій інформації про стан платоспроможності покупців та замовників для того, щоб можна було достовірно оцінити господарську діяльність підприємства.

Така інформація надає можливість користувачам вирішити питання пов'язані із співпрацею з потенційним контрагентом. Її достовірне відображення у фінансовій звітності сприяє підвищенню якості зібраної інформації та прозорості даних про господарські операції, пов'язані з реалізацією готової продукції, товарів робіт та послуг, а також розрахунків з іншими дебіторами підприємства.

[49]

Фінансова звітність в Україні постійно зазнає змін з причини поступового наближення національних стандартів бухгалтерського обліку в рамках встановлення єдиної системи стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності до міжнародних за допомогою перегруповування, заміни, виключення та доповнення табличних частин звітів різними статтями з метою покращення подання даних про стан та господарську діяльність суб'єктів підприємницької діяльності.

Це створює ряд проблем для бухгалтерів при складанні цієї звітності, в тому числі з питань відображення даних щодо заборгованості покупців за відвантажені товари, виконані роботи, надані послуги, та для зацікавлених в отриманні достовірних даних про доходи суб'єктів підприємницької діяльності, осіб.

На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» інформація про поточну дебіторську заборгованість відображається у формах звітності №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», №2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)» та № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» (див. рис. 2.12).

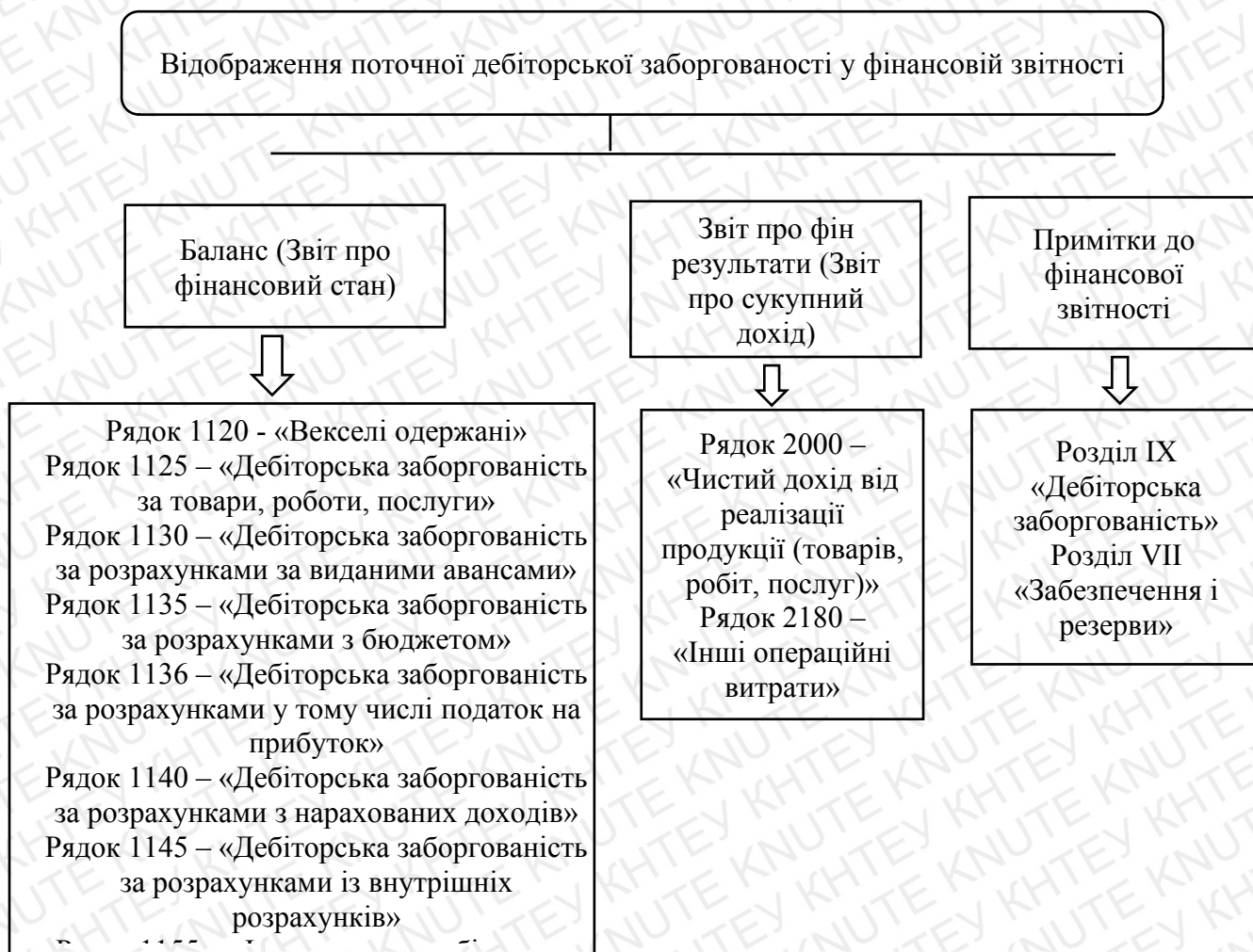

Рис. 2.12 Відображення інформації про поточну дебіторську заборгованість на
ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Баланс (Звіт про фінансовий стан) - звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [50].

Призначення цієї форми звітності – надання користувачам повної та достовірної інформації про активи, зобов'язання та капітал підприємства. Баланс складається наростаючим підсумком станом на кінець звітного року або квартал (для проміжного балансу).

Форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) містить інформацію про дебіторську заборгованість в розрізі її класифікації за строками погашення. Дані Балансу (Звіту про фінансовий стан) відображаються станом на початок і кінець звітного періоду. Поточна дебіторська заборгованість відображається в Балансі за умови, що її оцінка може бути достовірно визначена і очікується одержання в майбутньому економічних вигід, пов'язаних з її використанням.

Таблиця 2.6

Відображення інформації про дебіторську заборгованість у Балансі (Звіті про фінансовий стан)

№ пор.	Назва рядка	Код рядка	Форма для заповнення рядка	Характеристика	На 31.12.2017 р., тис.грн.
1	Векселі одержані	1120	Сальдо Дт 34	Відображається заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена векселями. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до	-

				підсумку балансу.	
2	Дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, товари, послуги	1125	Сальдо Дт 36 за мінусом сальдо Кт 38 (резерв щодо заборгованості за товари, роботи, послуги)	Відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем, якщо така інформація наводиться в окремій статті), скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто).	41366

Продовження табл. 2.6

3	Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1130	Сальдо Дт 371	Відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам, у рахунок наступних платежів.	1448
4	Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	Сальдо Дт 64	Відображається дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету. Окремо наводиться дебіторська заборгованість з податку на прибуток.	9979
5	Дебіторська заборгованість за розрахунками у тому числі податок на прибуток	1136	Сальдо Дт 641/податок на прибуток	Відображають дебіторську заборгованість за розрахунками з бюджетом у частині податку на прибуток. Не включають до підсумку Балансу	-
№ пор.	Назва рядка	Код рядка	Форма для заповнення рядка	Характеристика	На 31.12.2017 р., тис.грн.
6	Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	Сальдо Дт 373	Відображається сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо. Інформація щодо суми зазначеної заборгованості включається до підсумку балансу.	-
7	Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх	1145	Сальдо Дт 682, 683 та 36, 377 (щодо пов'язаних сторін)	Відображається заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо. Інформація щодо вказаної заборгованості	-

	розрахунків			включається до підсумку балансу.	
8	Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Сальдо Дт 372, 374, 375, 376, 377, 378, 65, 66, 643	Відображається заборгованість дебіторів, яка не відображена в окремих статтях щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість або яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів.	7801

В табл. 2.6 наведено порядок заповнення інформації про поточну дебіторську заборгованість в Балансі на підставі даних бухгалтерського обліку та як його статті співвідносяться зі статтями інших форм звітності. [50]

Як вже було зазначено, поточна дебіторська заборгованість визнається активом одночасно з визнанням доходу та оцінюється за первісною вартістю. Але надалі поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Відповідно до п. 4 П(С)БО 13 «Фінансові інструменти», одним із видів фінансових активів є грошові кошти та їх еквіваленти. Отже, якщо за дебіторською заборгованістю очікується отримання коштів, таку заборгованість називають поточною дебіторською заборгованістю, яка є фінансовим активом [23].

На дату складання фінансової звітності за 2017 р. (станом на 31 грудня 2017 р.) сформовано резерв сумнівних боргів за методом застосування коефіцієнта сумнівності шляхом аналізу давності кожної суми дебіторської заборгованості. Підприємство за попередні періоди встановило, що у середньому покупці погашають дебіторську заборгованість протягом трьох місяців.

Таблиця 2.7

Відображення інформації про дебіторську заборгованість у Звіті про фінансовий стан (Звіті про сукупний дохід) [50]

№ пор.	Назва рядка	Код рядка	Характеристика	На 31.12.2017 р., тис.грн.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Відображається дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за вирахуванням наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам, та податків і зборів	262020
2	Інші операційні витрати	2180	Відображаються відрахування на створення резерву сумнівних боргів і суми списаної безнадійної дебіторської заборгованості відповідно до Положення (стандарту) 10	(5521)

Якщо заборгованість не погашено протягом цього строку, ймовірність її погашення дуже зменшується і вона вважається сумнівною. Розрахунок резерву сумнівних боргів ТОВ «Криворізька будівельна компанія» подано у таблиці 2.7.

Перед складанням річної фінансової звітності з метою відображення поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» здійснюються певні дії:

- відображення в обліку результатів річної інвентаризації (відповідні операції відображають в обліку в періоді завершення інвентаризації, яка обов'язково проводиться перед складанням річного фінансового звіту);
- з урахуванням результатів інвентаризації перекваліфікують активи та зобов'язання, за потреби - списують їх або нараховують чи скориговують резерви.

Інвентаризація розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами й кредиторами проводить із перевіркою їхньої фактичної наявності й документального підтвердження станом на 1 листопада з обов'язковим складанням відповідних інвентаризаційних описів (див. дод. К).

Наступною формою фінансової звітності, яка відображає детальну інформацію про дебіторську заборгованість за строками її погашення, є форма № 5 Примітки до річної фінансової звітності.

У Примітках до річної фінансової звітності наводиться інформація, яка

підлягає розкриттю і не може бути в достатній мірі розкрита в інших фінансових звітах. Обсяг інформації, що розкривається, залежить від того, повинне підприємство оприлюднити свою фінансову звітність чи ні. Підприємства, які не зобов'язані цього робити, додатково до даних типової форми наводять у Примітках до річної фінансової звітності також перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості [50].

У розділі IX «Дебіторська заборгованість» наводяться суми дебіторської заборгованості з розділу II активу форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»:

- за видами (заборгованість за товари (роботи, послуги) та інша дебіторська заборгованість);
- періодами виникнення.

У таблиці 2.8 наведемо порядок заповнення розділу IX Приміток до річної фінансової звітності. У розділі VII «Забезпечення і резерви» відображається величина резерву сумнівних боргів на початок та кінець року. Інформація розділу VII деталізує показники рядка 1125 форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)».

На нашу думку, на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» у Примітках до річної фінансової звітності інформація про відображення поточної дебіторської заборгованості вказана в повному обсязі і на сьогодні доповнення не потребує.

Важливою складовою фінансової звітності підприємства є внутрішня бухгалтерська звітність. Це звітність, яка складається бухгалтером-аналітиком та подається власнику чи керівнику підприємства і використовується для прийняття управлінських рішень, основною метою якої є надання оперативної релевантної інформації відповідно до вимог управлінського персоналу.

Таблиця 2.8

Відображення інформації про поточну дебіторську заборгованість у розділі IX «Дебіторська заборгованість» Приміток до річної фінансової звітності

Найменування	Код	Всього на кінець року	У тому числі за строками
--------------	-----	-----------------------	--------------------------

показника	рядка		непогашення на 31.12.2016 р., тис.грн.		
			До 12 місяців	Від 12 до 18 місяців	Від 18 до 36 місяців в
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Сальдо (Дт 361–364 мінус Кт 38) (дорівнює Рядку 1125 гр. 4 форми № 1 Баланс)	40035	-	1331
Інші операційні витрати	2180	Сальдо Дт 372, 374, 375-377, 378, 63, 65, 685 (дорівнює Рядку 1155 гр. 4 форми № 1 Баланс)	7801	-	-

Високий рівень зовнішньої та внутрішньої конкуренції, непередбачуваність інфляційних рухів, значний ріст виробничих витрат і частки доданої вартості у собівартості продукції, та інші фактори, специфічні для сучасного бізнесу – все це обумовлює посилений інтерес до внутрішнього й управлінського обліку. Тому така інформація потребує систематизації для прийняття відповідних рішень, що робить актуальним питання правильного та своєчасного складання управлінської звітності. У зв'язку з цим, доцільним є розробка форми внутрішньої звітності, що дасть змогу надавати інформацію про поточну дебіторську заборгованість за формою погашення.

Для внутрішніх користувачів з метою проведення фінансового та економічного аналізу та для прийняття рішень управлінським персоналом розроблено звіт про поточну дебіторську заборгованість (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Форма звіту про дебіторську заборгованість за термінами непогашення

Контрагент	Залишок боргу	В т.ч. за термінами виникнення боргу				Створено резерв сумнівних боргів
		Не більше 30 дні	Від 31 до 90 днів	Від 91 до 365 днів	Від 365 днів	
Підсумок						

Дані запропонованого звіту повинні надати можливість виявляти непорядних боржників, відстежувати стан розрахунків з дебіторами і в разі виникнення підозри в їх ненадійності завчасно відмовитись від співпраці, зробити більш прозорими взаєморозрахунки, а також визначити потенційно неплатоспроможних контрагентів.

2.4 Напрямки удосконалення обліку поточної дебіторської заборгованості

Виходячи з вищевикладеного робимо висновок, що організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами).

Криза неплатежів, з яким постійно приходиться стикатись вітчизняним підприємствам, є суттєвою проблемою, яка потребує вирішення. [51] ТОВ «Криворізька будівельна компанія» не є виключенням.

Основним джерелом інформації про фінансовий стан суб'єктів господарювання є фінансова звітність, яка ґрунтується на узагальнених даних фінансового обліку. Облікова інформація про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності розкриває стан розрахунків з контрагентами, виступає засобом для проведення фінансового й економічного аналізу та оцінки показників діяльності підприємства. Забезпечення щоденного оперативного аналізу своєчасності оплати по виставлених рахунках сприятиме одержанню повної і достовірної інформації для аналізу дебіторської заборгованості, а також дозволить вчасно виявляти прострочену дебіторську заборгованість і вживати заходів до зменшення її величини.

Крім того, доцільно аналізувати і структуру дебіторської заборгованості в розрізі поточної і простроченої. Прострочена дебіторська заборгованість розділяється на складові частини в залежності від терміну давнини. Це

допомагає чітко організувати роботу підприємства по поверненню дебіторської заборгованості і своєчасно починати необхідні дії по недопущенню переходу простроченої дебіторської заборгованості в безнадійну.

Головними завданнями управління дебіторською заборгованістю на підприємстві взагалі та на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» є:

- визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями
- розрахунок прогностного розміру резерву сумнівних боргів;
- надання дієвих рекомендацій щодо зменшення кількості потенційно неплатоспроможних покупців;
- контроль за виконанням фінансових планів за місяць і квартал у частині погашення дебіторської заборгованості підприємства.

Постійно здійснювати моніторинг сум дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості загрожує фінансовій стабільності підприємства і потребує залучення додаткових зовнішніх джерел фінансування

Контролювати стан розрахунків із покупцями за відстроченими (простроченими) заборгованостями шляхом деталізації бухгалтерської інформації та її оцінки

Розробити заходи з обмеження терміну розрахунків за поставками через рефінансування дебіторської заборгованості

Застосовувати спосіб надання знижок при скороченні терміну погашення, який ефективно використовується у зарубіжній практиці

Рис. 2.13 Рекомендації щодо підвищення платоспроможності дебіторів на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

З метою удосконалення механізму управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Криворізька будівельна компанія» можна запропонувати рекомендації щодо підвищення їх платоспроможності, які вказані на рис. 2.13.

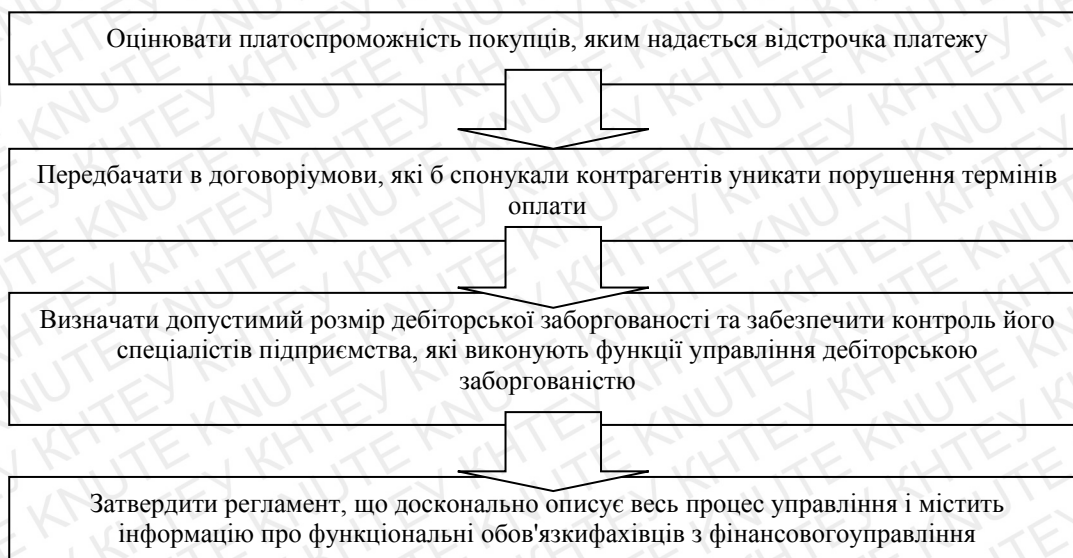

Рис. 2.14 Правила мінімізації ризику простроченої дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

З метою мінімізації ризику виникнення простроченої дебіторської заборгованості при формуванні політики управління дебіторською заборгованістю, доцільно керуватися деякими правилами (див.рис.2.14).

При складанні графіку документообігу уповільнює процес обліку розрахунків з покупцями і замовниками ручне ведення обліку. Тому найпершим, що вдосконалисть цей процес є автоматизація обліку. При автоматизованій формі обліку значно прискорюються і полегшується сам технологічний процес збирання і обробки облікової інформації. Найважливішою передумовою застосування автоматизованої форми обліку на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» є розробка та впровадження програми-реєстрації і обробки облікових даних починаючи з первинних документів. На підприємстві необхідно розробити індивідуальну програму, яка пристосована до ведення обліку підприємств. Ще одним етапом удосконалення облікового процесу розрахунків з покупцями є розроблення нових бланків документів розрахунків з покупцями, які б давали більш детальну інформацію про покупця, так і про продавця матеріальних цінностей, можливо це зміна деяких реквізитів документів.

Для автоматизації обліку на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» використовують програму «1С: Бухгалтерія 7», яка на даний момент є застарілою. Це універсальна програма масового призначення для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, що включає підготовку обов'язкової (регламентованою) звітності. Методика бухгалтерського обліку забезпечує одночасну реєстрацію кожного запису господарської операції як по рахунках бухгалтерського обліку, так і по необхідних розрізах аналітичного обліку, кількісного і валютного обліку. [51]

Все ширшого розповсюдження набуває наступна, більш нова версія програми - восьма. «1С:Бухгалтерія 8.3» забезпечує рішення всіх задач, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства, якщо до її повноважень повністю входить облік на підприємстві, включно з випискою первинних документів, обліком продажів і т.д. Крім того, інформацію про окремі види діяльності, торгові і виробничі операції, можуть вводити співробітники суміжних служб підприємства, що не є бухгалтерами. У останньому випадку за бухгалтерською службою залишається методичне керівництво і контроль за настройками інформаційної бази, що забезпечують автоматичне віддзеркалення документів в бухгалтерському і податковому обліку. Дане прикладне рішення також можна використовувати тільки для ведення бухгалтерського і податкового обліку, а завдання автоматизації інших служб, наприклад, відділу продажів, вирішувати спеціалізованими конфігураціями або іншими системами. [51]

Нова версія програми «1С:Бухгалтерія 8.3» дозволить вести облік розрахунків із покупцями в гривнях і іноземній валюті. Курсові різниці з кожної операції розраховуються автоматично. Розрахунки з контрагентами можна вести за договором загалом або із вказівкою конкретних документів розрахунків. Спосіб ведення розрахунків визначається окремо для кожного договору.[53]

В "1С:Бухгалтерія 8.3" підтримується використання декількох типів цін, наприклад: "гуртова", "дрібногуртова", "роздрібна", "закупівельна" тощо. Це спрощує відображення операцій надходження й реалізації. Автоматизовано відображення повернень товарів від покупця й постачальнику. [53]

Ще однією з проблем обліку поточної дебіторської заборгованості є резерв сумнівних боргів. Підприємство ТОВ «Криворізька будівельна компанія» може змінити методологію нарахування резерву сумнівної заборгованості шляхом внесення цієї зміни в Наказ про облікову політику. Так як підприємство має великий дохід від виконаних будівельно-монтажних робіт, а замовники цих робіт виступають одне-два підприємства, то можливо використовувати метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості. За цим методом величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Цей метод доцільно використовувати у тому випадку, коли підприємство має реальну можливість оцінити на кожну дату балансу платоспроможність всіх своїх дебіторів (як правило, це можна зробити тоді, коли кількість таких дебіторів є незначною).

Одним із шляхів вдосконалення обліку резерву сумнівних боргів є те що, рішення про створення резерву сумнівних боргів повинне готуватись комісією підприємства за участю керівників юридичної, бухгалтерської, збутової служб та затверджуватись керівником підприємства. На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» така комісія існує. Вона проводить інвентаризацію активів і зобов'язань, в т. ч. розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами й кредиторами, згідно Наказу про облікову політику проводять тільки перед складанням річної фінансової звітності, в той час як сумнівні борги виникають в ході торгових операцій протягом року. Але сумнівні борги не досліджуються настільки ретельно, щоб принести помітну ефективність та покращити ситуації з поточною дебіторською заборгованістю. Розраховувати резерв сумнівних боргів доцільно перед складанням звітності, а використовуватися він буде протягом звітного року при потребі або безпосередньо перед складанням звітності [52]. Щодо удосконалення обліку

безнадійної заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» пропонується ввести декілька покращень (див.рис.2.15).

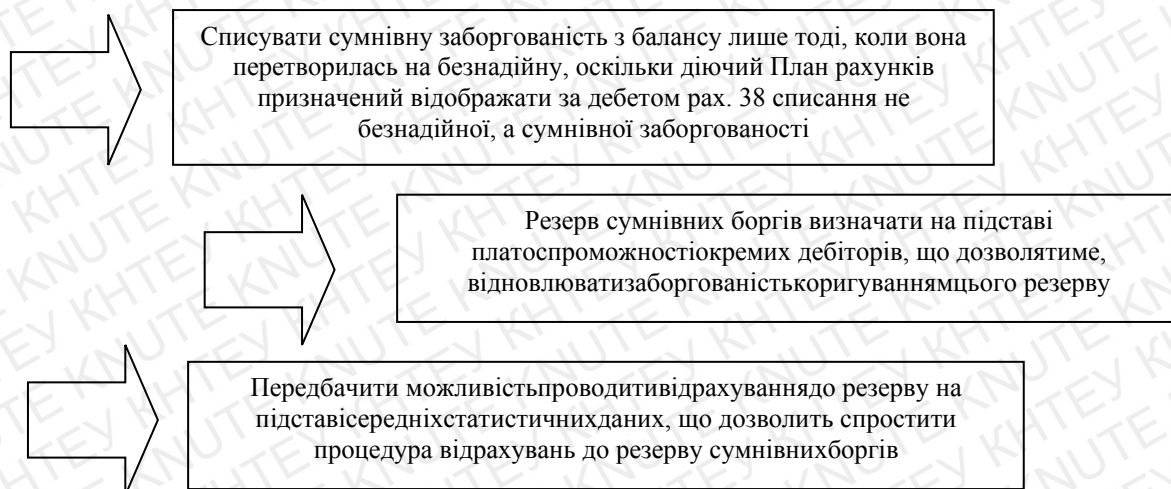

Рис.2.15 Рекомендації щодо удосконалення обліку безнадійної заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

При удосконаленні ведення обліку поточної дебіторської заборгованості не можна не вказати також влучну замітку з роботи Гавриленко В.О. та Кулачок А. М.: «проведений аналіз сучасних умов господарювання дає змогу стверджувати, що для покращення обліку розрахунків необхідно контролювати політику диверсифікації відносно покупців і замовників, тобто орієнтуватися на збільшення їх кількості для зменшення ризику несплати одним або кількома великими покупцями». [53] Думка авторів вказує, що збільшення кількості дебіторів дасть змогу отримати у відсотковому порівнянні більше доходів, ніж витрат підприємства, пов'язаних з простроченою та безнадійною заборгованістю. Але в даному випадку постає питання в контролі та правильності при здійсненні обліку великої кількості дебіторів.

Висновки до розділу 2

Таким чином, бухгалтерський облік поточної дебіторської заборгованості на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» - комп'ютеризований, та ведеться із застосуванням журнальної системи обліку. Бухгалтерський облік

відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», затвердженим Положенням (стандартам) бухгалтерського обліку в Україні та іншим нормативним документам з питань організації бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості.

Основні вимоги до визнання та оцінки резерву сумнівних боргів викладені в П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Автоматизація обліку поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» дозволяє одержувати своєчасно в повному обсязі детальну інформацію про стан розрахунків з дебіторами за відповідний період, вживати необхідні заходи щодо її управління.

Достовірна оцінка дебіторської заборгованості у фінансовій звітності, відіграє одну з ключових ролей в системі обліку та фінансового контролю підприємства. Застосування форм фінансової звітності у поєднанні з використанням форм внутрішньої управлінської звітності позитивно вплине на ефективне проведення контролю дебіторської заборгованості підприємства, що дозволить отримати більш точну та достовірну інформацію та передбачити заходи із попередження прострочення дебіторської заборгованості. Резерв сумнівних боргів коригує вартість дебіторської заборгованості у балансі з метою надання користувачам достовірної інформації. Розраховувати резерв потрібно обов'язково, не тільки для дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію, а й для векселів отриманих та іншої дебіторської заборгованості. Але для двох останніх елементів звітності методика розрахунку резерву є недосконалою в Україні. Запропоновано вдосконалити формування резерву сумнівних боргів за методом абсолютної суми сумнівної заборгованості шляхом аналізу ймовірності погашення кожної суми дебіторської заборгованості. На обраному підприємстві цей метод доцільно використати, тому що наявна можливість є оцінювати на кожну дату балансу платоспроможність всіх своїх дебіторів (при цьому кількість таких дебіторів є незначною).

Необхідно зазначити, що на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» існує певні недоліки ведення обліку розрахунків поточної дебіторської заборгованості, тому треба запропонувати заходи для удосконалення обліку:

- з метою ефективного управління поточною дебіторською заборгованістю підприємству доцільно вести облік покупців за рівнем платоспроможності;
- змінити методику нарахування резерву сумнівної заборгованості шляхом внесення в Наказ про облікову політику;
- для мінімізації ризику виникнення простроченої дебіторської заборгованості при формуванні політики управління поточною дебіторською заборгованістю, доцільно керуватися деякими правилами;
- автоматизувати роботу при складанні графіку документообігу та розробити нові більш детальні бланки документів розрахунків з покупцями;
- використовувати резерв сумнівних боргів протягом звітного року при потребі або безпосередньо перед складанням звітності;
- під час автоматизації обліку розрахунків з покупцями та замовниками програма «1С:Бухгалтерія 8.3» повинна стати стандартом автоматизації, що забезпечує потреби підприємств на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» для прийняття управлінських рішень;
- для покращення обліку розрахунків необхідно контролювати політику диверсифікації відносно покупців і замовників.

Для ефективного обліку поточної дебіторської заборгованості потрібно максимально використовувати потенціал суб'єктів господарювання й ті економічні умови, в яких підприємства здійснюють свою фінансово-господарську діяльність. Тому вищевикладені пропозиції будуть сприяти вдосконаленню організації розрахунків та їх обліку, зниженню дебіторської заборгованості і зміцненню фінансового стану підприємств у сучасних умовах господарювання.

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Джерела, основні показники та методи контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості

Вітчизняні підприємства на сучасному рівні розвитку економіки не мають можливості ефективно контролювати поточну дебіторську заборгованість при

розрахунках з дебіторами. Умови інфляції, криза неплатежів серед дебіторів приводить до процесу зупинки оборотних коштів; і як наслідок зменшення отриманого доходу та банкрутство.

При укладенні угоди закупівлі покупці не завжди прогнозують свої фінансові можливості; постачальники зі своєї сторони не виконують свої зобов'язання при отриманні оплати за продукцію чи надання послуг, чи виконання робіт; банки за наявності коштів клієнта затримують розрахунки та строки здійснення платіжних операцій, порушують дисципліну розрахунків. Створення системи контролю та аналізу, слідкування за процесом розрахунків з дебіторами дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з дебіторської заборгованістю.

Аналіз та контроль поточної дебіторської заборгованості є залежними один від одного частинами управління фінансовим станом підприємства. Для виявлення та вирішення проблем аналізу поточної дебіторської заборгованості необхідно проводити контроль за її станом у розрізі всебічності, ефективності та структурованості. [54]

Мета аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості полягає в тому, щоб за допомогою системи перевірок та методичних підходів зробити якісну оцінку стану поточної дебіторської заборгованості та уникнути появи простроченої та безнадійної дебіторської заборгованості.

Основними завданнями контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості в процесі управління діяльністю підприємства є:

- сприяння зростанню обсягу продаж шляхом надання комерційного кредиту і тим самим – зростанню прибутку;
- аналіз показників стану поточної дебіторської заборгованості;
- підвищення конкурентоздатності за допомогою відстрочення платежів;
- визначення ступеня ризику несплати рахунків покупцями;
- розрахунок прогнозного розміру резерву сумнівних боргів;

- надання рекомендацій щодо зменшення кількості фактично або потенційно неплатоспроможних покупців;
- своєчасне і правильне оформлення операцій по руху грошових коштів і розрахунків;
- контроль над використанням коштів у розрахунках виключно за цільовим призначенням;
- контроль над дотриманням форм розрахунків, встановлених в договорах з покупцями і замовниками;
- своєчасна звірка розрахунків з дебіторами для виключення простроченої заборгованості;
- визначення фактичного стану об'єкта дослідження на певний момент;
- оцінка потенціалу підприємства. його фінансового стану, фінансових ризиків з метою виявлення ознак потенційного банкрутства та запобігання чинникам, щодо цього призводять;
- перевірка відповідності складу і структури джерел фінансування (капіталу) стратегічним напрямкам розвитку підприємства, обсягам та видам його діяльності;
- контроль операцій, спрямованих на формування, розміщення та використання фінансових ресурсів;
- моніторинг показників фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності підприємства з метою мінімізації фінансових ризиків та запобігання банкрутству;
- забезпечення виконання управлінських рішень щодо формування, розміщення і використання капіталу, своєчасне усунення відхилень під час виконання цих рішень, запобігання кризовим ситуаціям і банкрутству підприємства. [54]

До прийомів аналізу та контролю поточною дебіторською заборгованістю в системі управління належать: облік замовлень, оформлення рахунків і встановлення характеристики дебіторської заборгованості; ABC- аналіз по

відношенню до дебіторів; аналіз заборгованості за видами продукції для визначення невиконаних з точки зору інкасації товарів; оцінка реальної вартості наявної дебіторської заборгованості; зменшення дебіторської заборгованості на суму безнадійних боргів; контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості; визначення конкретних розмірів знижок при достроковій оплаті; оцінка можливості факторингу – продажу дебіторської заборгованості. [53]

Контроль поточної дебіторської заборгованості є однією із найважливіших функцій господарського керівництва і управління. Суть контролю полягає в тому, щоб за допомогою певної системи перевірок забезпечити виконання господарських планів, раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. [54]

Для вирішення питань організаційного характеру щодо проведення контролю поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» можна застосувати організаційно-інформативне забезпечення, яке містить мету, предмет, завдання, склад об'єктів та суб'єктів контролю, принципів та способів організації внутрішньогосподарського контролю (табл.3.1). Це сприятиме підвищенню точності, оперативності контролю щодо поточної дебіторської заборгованості. [49]

Після проведення контрольних процедур щодо стану поточної дебіторської заборгованості здійснюють її аналіз. Необхідність його проведення зумовлена тим, що недотримання договірної та розрахункової дисциплін призводить до зростання невиконаної поточної дебіторської заборгованості, яка впливає на нестабільність фінансового стану підприємства.

Таблиця 3.1

Організаційно-інформативне забезпечення контролю поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Елементи	Характеристика
Мета контролю	Незалежна достовірна оцінка системи розрахунків з дебіторами підприємства з метою виявлення її недоліків та можливих резервів

	покращення
Завдання контролю	Встановлення наявності і реальності дебіторської заборгованості Оцінка стану дебіторської заборгованості за встановленими критеріями Перевірка наявності і правильності оформлення первинних документів, що є підставою для здійснення облікових записів по дебіторській заборгованості Оцінка синтетичного і аналітичного обліку, правильне використання відповідних рахунків Плану рахунків Перевірка правильності розрахунків по дебіторській заборгованості Правильність оцінки дебіторської заборгованості, розрахунок величини резерву сумнівних боргів для сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості Перевірка правильності списання дебіторської заборгованості, щодо якої минув строк позовної давності
Предмет контролю	Інформація, яка розкриває сутність фактів господарської діяльності підприємства, що дозволяє оцінити ступінь достовірності показників бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо поточної дебіторської заборгованості, а також підготовка інформації для прийняття управлінських рішень щодо використання ресурсів та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю
Об'єкт контролю	Операції з виникнення та погашення поточної дебіторської заборгованості; причини, терміни непогашення дебіторської заборгованості; структура та розмір безнадійної дебіторської заборгованості та резерву сумнівних боргів
Суб'єкт контролю	Служба внутрішньогосподарського контролю; окремих фахівець служби внутрішньогосподарського контролю; залучений зовнішній експерт; аутсорсинг; косорсинг
Методи контролю	Проведення перевірки; організації перевірки
Принципи контролю	Етичні; організаційні; методологічні
Функції контролю	Контроль; координаційна; аналітична; інформаційна; консультативна; захисна
Інформаційне забезпечення	Нормативно-правові акти
	Обліково-звітна інформація
	Поза облікова інформація
	Інша інформація
Узагальнення контролю поточної дебіторської заборгованості і	Звіт спеціаліста; рекомендації спеціаліста

Тому підприємство повинне бути зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів. Отже, саме з метою виявлення розмірів і динаміки не виправданої заборгованості, причин її виникнення або росту проводиться аналіз поточної дебіторської заборгованості. [56]

Для з'ясування сутності та методики аналізу поточної дебіторської заборгованості потрібно скласти організаційно-методичну модель аналізу та контролю [51]

Визначення складу та структури дебіторської заборгованості підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія», аналіз відхилень та тенденцій в змінах статей за останні 5 років стали першим етапом для складання організаційно-методологічної моделі (рис. 3.1)

Узагальнення і реалізація результатів аналізу поточної дебіторської заборгованості можна зазначити в такій послідовності:

- 1)систематизація інформації;
- 2)оцінка поточної дебіторської заборгованості;
- 3)розробка заходів щодо поліпшення обліку поточної дебіторської заборгованості на товаристві у майбутньому;
- 4)оформлення результатів аналізу та передача їх в управлінські структури для реалізації запропонованих заходів.

Використати на підприємстві результати узагальнення можна при оцінці варіантів заходів поліпшення обліку поточної дебіторської заборгованості, виборі оптимального варіанту заходів щодо поліпшення обліку поточної дебіторської заборгованості, при прийнятті рішення щодо реалізації обраного варіанту заходів, при доведенні прийнятого рішення до виконавців, також при визначенні термінів і забезпечення контролю за виконанням прийнятих управлінських рішень.

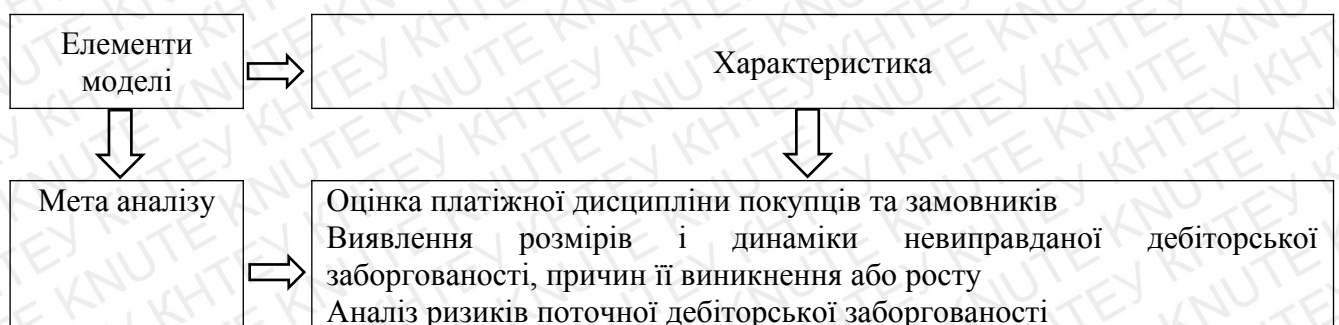

Рис. 3. 1 Організаційно-інформаційна модель аналізу поточної дебіторської заборгованості ТОВ «Криворізька будівельна організація»

Неодмінною умовою вдосконалення управління є докорінна реконструкція його технічної та інформаційної бази на основі автоматизованої системи обліку, контролю й аналізу поточної дебіторської заборгованості з використанням автоматизованих робочих місць бухгалтера.

Інформаційна система обліку, контролю та аналізу поточної дебіторської заборгованості має органічно вливатися в загальну систему управління підприємством, характеризуватися взаємоузгодженістю між комплексами задач і

задачами та іншими інформаційними системами підприємства, включати в себе задачі обліку, контролю, аналізу і внутрішнього аудиту. [53] Значно полегшує та розширює проведення аналізу та контролю поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна організація» застосування «1С: Бухгалтерія 7». Хоча версія програми вважається застарілою, деякі підприємства задля своєї зручності не переходять на нову. Використовують програму, яку налаштовують під саме підприємство, а перехід на нову версію зупинить на невизначений термін облікові, аналітичні та контрольні процеси.

Широке застосування комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій в обробці облікової інформації підвищує рівень управління і надає чимало переваг, серед яких:

- оперативне введення інформації, її обробка і формування вихідної інформації;
- забезпечення внутрішнього контролю фінансово-господарської діяльності підприємства;
- зменшення ручної праці, пов'язаної з розрахунками аналітичних показників і заповнення форм бухгалтерської звітності;
- вдосконалення самого процесу організації бухгалтерського обліку та формування показників фінансової звітності;
- підвищення якості та ефективності роботи бухгалтерів.

3.2 Методика та організація контролю поточної дебіторської заборгованості

Історично склалося, що теоретичні розробки у галузі контролю та їх практичне втілення в нашій державі більшою мірою зосереджені на фінансовій та господарській складових контролю, як діяльності спеціальних органів, а не на його управлінському аспекті, на відміну від країн із розвиненою ринковою економікою, де контроль в основному розглядається як елемент, вбудований в систему управління різними процесами на підприємстві. Наразі у світі

реалізовано різні концептуальні підходи до організації контролю. Їх застосування в нашій країні стримується через ряд причин, серед яких складність адаптації міжнародного досвіду до вітчизняної специфіки організації ведення бізнесу, відсутність уніфікації бізнес-процесів і збирання інформації та прихильність до вітчизняної методики контролю. [55]

Важливу увагу в процесі ефективного управління дебіторською заборгованістю слід приділяти попереджувальним діям, що спрямовані на недопущення виникнення невиправданої заборгованості, яка загрожувала б фінансовому стану суб'єкта господарювання, і має здійснюватися цим суб'єктом власними силами. Зокрема, до таких дій належать:

1. Ефективно розроблена кредитна політика підприємства.
2. Попередній аналіз платоспроможності потенційних контрагентів.
3. Своєчасний контроль за виникненням дебіторської заборгованості.

Для забезпечення належного контролю за погашенням дебіторської заборгованості зарубіжних країн ведуться окремі рахунки для кожного покупця товарів або послуг у кредит, а також застосовуються спеціальні журнали [56]:

- журнал обліку продажу з відстрочкою платежу;
- журнал обліку придбань з відстрочкою платежу;
- журнал обліку грошових надходжень;
- журнал обліку грошових виплат.

Важливою складовою системи управління підприємством є контроль, який розвивається і потребує постійного удосконалення, особливо у напрямках інформаційного забезпечення всіх ланок управління, виявлення резервів підвищення ефективності роботи підприємства в цілому і раціонального використання наявних ресурсів. [55]

На ТОВ «Криворізька будівельна компанія» функції та завдання внутрішнього контролю поточної дебіторської заборгованості виконують керівники підрозділів та менеджери середньої ланки підприємства. Внутрішній контроль є одним із способів контролю за правомірністю та ефективністю діяльності усіх підрозділів підприємства. Серед усіх елементів управління

(прогнозування, планування, регулювання, контроль, аналіз, стимулювання) саме контроль дає реальну оцінку стану підприємства. [55]

Під внутрішнім контролем розуміється система контролю, яка організована на підприємстві, діє в інтересах керівництва та власників і регламентована внутрішніми нормативними актами, яка слідує за встановленим порядком ведення бухгалтерського обліку, складання та подання звітності, внутрішнього аналізу, яка забезпечує надійність функціонування всієї системи внутрішнього контролю. [55]

При проведенні контролю розрахунків з різними дебіторами потрібно аналізувати інформаційну базу підприємства, а саме: первинні документи, дані рахунків бухгалтерського обліку, облікові регістри, фінансова, статистична звітності, інші джерела (таб. 3.2).

Таблиця 3.2

Інформаційна база для аналізу поточної дебіторської заборгованості

№ пор	Група інформації	Джерела інформації
1	Первинні документи	Накладні, рахунки-фактури, податкові накладні, товарно-транспортні накладні, ПКО, ВКО
2	Дані рахунків бухгалтерського обліку	Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані», рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами», рахунок 38 «Резерв сумнівних боргів»
3	Облікові регістри	Журнал 3, 4

Продовження табл. 3.2

№ пор	Група інформації	Джерела інформації
4	Фінансова звітність	Ф. №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. №2 «Звіт про фінансовий стан (Звіт про сукупний дохід)», ф. №5 «Примітки до річної фінансової звітності»

5	Статистична звітність	Ф.№1 – підприємництво «Звіт про основні показники діяльності підприємства», ф.№1-Б «Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість», ф.№1-П (термінова) «Терміновий звіт про виробництво будівельної продукції (робіт, послуг)»
6	Інші джерела	Фінансовий план, поточні матеріали планово-економічного відділу, інші необлікові матеріали

Перераховані джерела інформації використовуються для проведення ретроспективного аналізу. Оперативний аналіз проводиться за даними первинного обліку (за інформацією на рахунках 36, 37 тощо).

Найважливішим методологічним принципом контролю є планування, яке здійснюється з метою надання ефективних економічних послуг у визначений проміжок часу, зосередження уваги контролера на найважливіших напрямках контролю, та виявлення проблем, які слід перевірити найретельніше. Планування контролю пов'язане з визначенням його цілей і задач, відповідальності і обов'язків контролера.

Таким чином, планування — це процес, який дає можливість найбільш раціонально виконати контроль і одночасно зменшити ризик не виявлення найсуттєвіших моментів діяльності клієнта. Щоб планування було ефективним, воно повинно доповнюватися контролем виконаних робіт і постійною реєстрацією всіх фактів і висловів. Це дає можливість уникнути зайвого ризику, більш ґрунтовно підійти до прийняття рішення щодо загальних результатів перевірки.

Для складання плану проведення контролю дебіторської заборгованості слід розробити План (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Загальний план для проведення контролю дебіторської заборгованості

№	Етапи	Процедури контролю	Термін контролю
---	-------	--------------------	-----------------

1	Підготовчий	Знайомство з підприємством клієнта, оцінка системи внутрішнього контролю та бухгалтерського обліку, планування контролю дебіторської заборгованості	01.10.17
2	Основний	Звірка залишку заборгованості заданими головної книги з залишками в облікових регістрах	02.10.17- 04.10.17
		Перевірка наявності актів звірки і їх відповідності даним аналітичного обліку	05.10.17- 08.10.17
		Перевірка результатів проведення інвентаризації дебіторської заборгованості	09.10.17
		Перевірка правильності нарахування резервів сумнівних боргів	10.10.17- 13.10.17
		Перевірка кореспонденції рахунків по створенню резерву та списанню сумнівної заборгованості	14.10.17- 16.10.17
		Перевірка кореспонденції рахунків по створенню резерву та списанню сумнівної заборгованості	17.10.17- 23.10.17
		Перевірка джерела списання безнадійної заборгованості	24.10.17
		Звірка списання безнадійної заборгованості з обліком на позабалансовому рахунку	25.10.17- 27.10.17
		Підтвердження достовірності відображення суми дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	28.10.17- 29.10.17
3	Заключний	Підготовка та складання звіту	30.10.17

Після складання плану контролю складається програма контролю дебіторської заборгованості ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

Програма контролю містить перелік питань за окремими темами, видами і напрямками очікуваних робіт, що підлягають перевірці, час проведення, види контролю (за який період часу слід перевіряти, спосіб контролю).

Керуючись даним планом і програмою контролю контролюючий здійснює перевірку фінансового стану підприємства, правильність ведення синтетичного і аналітичного обліку дебіторської заборгованості, правильності документального оформлення, законності і правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку дебіторської заборгованості, правильності та достовірності відображення інформації про дебіторську заборгованість у звітності. І на основі цього контролер здійснює складання звіту і надає інформацію про недоліки у структурі контролю. Програма контролю дебіторської заборгованості наведена у таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Програма контролю дебіторської заборгованості

№	Процедури контролю	Документи надані до перевірки	Методи контролю	Індекс робочого документу	Термін контролю
1	Звірка залишку заборгованості за даними Головної книги з залишками в облікових регістрах	Відомість, журнал 3, Головна книга	Суцільний	ДЗ-1	02.10.17-04.10.17
2	Перевірка наявності актів звірки і їх відповідності даним аналітичного і синтетичного обліку	Накладні, товарні накладні, рахунки – фактури, платіжні доручення, відомість, журнал 3.	Суцільний	ДЗ-2	05.10.17-08.10.17
3	Перевірка результатів проведення інвентаризації дебіторської заборгованості	Інвентаризаційна відомість, журнал.	Суцільний	ДЗ-3	09.10.17
4	Перевірка правильності нарахування резервів сумнівних боргів	Рахунки бухгалтерії, відомість, журнал 3.	Вибірковий	ДЗ-4	10.10.17-13.10.17
5	Перевірка кореспонденції рахунків по створенню резерву та списанню сумнівної заборгованості	Рахунки бухгалтерії, відомість, журнал 3.	Суцільний	ДЗ-5	14.10.17-16.10.17
6	Перевірка відповідності залишку по рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів»	Рахунки бухгалтерії, відомість, журнал 3.	Вибірковий	ДЗ-6	17.10.17-23.10.17

Продовження табл 3.4

№	Процедури контролю	Документи надані до перевірки	Методи контролю	Індекс робочого документу	Термін контролю
7	Перевірка джерела списання безнадійної заборгованості	Акт на списання представ-	Вибірковий	ДЗ-7	24.10.17

		ницьких витрат, журнал 3, Головна книга, баланс.			
8	Звірка списання безнадійної заборгованості з обліком на за балансовому	Накладні, розрахунки бухгалтерії, первинні документи, журнал, Головна книга.	Суцільний	ДЗ-8	25.10.17-27.10.17
9	Контролююча правильність операцій у фінансовій звітності	Баланс, Головна книга.	Суцільний	ДЗ-9	28.10.17-29.10.17

Для вирішення поставлених завдань контролю дебіторської заборгованості пропонуємо робочий документ контролера.

Робочий документ контролера ТОВ «Криворізька будівельна компанія», який наведений в таблиці 3.5. Період контролю за 2016 рік. Термін контролю з 01.10.2017 р. по 30.10.2017 р.

Таблиця 3.5

Робочий документ контролера ДЗ-2 «Перевірка відповідності залишків дебіторської заборгованості у Балансі та Головній книзі

№	Баланс			Головна книга			Відхилення		
	Дата	Сума, грн	Підпис гол.бух г.	Дата	Сума, грн	Підпис гол.бух г.	Дата	Сума, грн	Підпис гол.бух г.
-	09.01.16	276,56	-	10.01.16	296,56	-	1 день	-20,00	-

Висновок контролюючого: в ході перевірки встановлено, що у Балансі за І квартал 2016 року не має номеру та підпису. У порівнянні з Головною книгою є невідповідність дати та суми, так як у звітності цей документ проведено 09.01.16 р. на суму 276,56 грн., а в Головній книзі це відображено 10.01.16 р. на суму 296,56 грн.

З метою удосконалення контролю поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» пропонується схема здійснення

контролю дебіторської заборгованості (рис. 3.2) та робочий документи (табл. 3.6), які забезпечать ефективність контролю за станом дебіторської заборгованості і вдосконалять контрольні процедури з обліку поточної дебіторської заборгованості, що дозволить оптимізувати їх час на проведення процедур та удосконалив контрольний процес в цілому.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДЕБІТОРСЬКУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ
станом на _____ р

№	Контрагенти-боржники			Дебіторська заборгованість						
	Назва підприємства	Код ЄДРПОУ	Визнано безнадійним боргом	В тому числі				Всього	Створено резерв сумнівних боргів	Визнано безнадійним боргом
				До 3 міс	Від 3 міс до 1 року	Від 1 року до 2 років	Понад 2 роки			

«__» _____ р.

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Рисунок 3.2 Запропонована форма аналітичної таблиці «Інформація про дебіторську заборгованість»

За допомогою документу, поданого на схемі, полегшиться контролювання поточної дебіторської заборгованості за кожним боржником і допоможе уникати сумнівної заборгованості. Використовуючи документ необхідно при проведенні ревізії не менше 1 разу на 3 місяці.

Таблиця 3.6

Робочий документ контролера ДЗ-1 «Перевірка залишків дебіторської заборгованості»

Рахунок у Головній книзі	За даними підприємства				За даними контролю				Відхилення за даними підприємства і аудиту	Примітки
	Дата	Датум, грнЗалишок в книзі	Датум, грнЗалишок по урналу	Відхилення, грнСума	Дата	Датум, грнЗалишок в книзі	Датум, грнЗалишок по урналу	Відхилення, грнСума		
Підсумок										

Таким чином для ефективного функціонування підприємства важливо здійснювати постійний внутрішній контроль його дебіторської заборгованості. У рамках удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості ТОВ «Криворізька будівельна компанія» запропоновано схему його проведення, перелік процедур контролю для встановлення реальності, повноти дебіторської заборгованості та робочі документи для їх документування.

Як вказували А. С. Кюрджиев та Є. Є. Іонін в своїй роботі, що важливою складовою механізму є контроль та коригувальні дії з внесення змін до управління дебіторською заборгованістю. Контроль, моніторинг та внесення коректив не лише останній, а й важливий елемент, який впливає на стан фінансової стабільності підприємства за рахунок внесення необхідних коректив. [49]

3.3. Методика та організація аналізу поточної дебіторської заборгованості

Мета аналітичних процесу поточної дебіторської заборгованості – оцінка рівня, структури, динаміки, стану поточної дебіторської заборгованості, оцінка ефективності інвестування в дебіторську заборгованість фінансових ресурсів.

Джерелами інформації для виконання аналітичних процедур дебіторської заборгованості є фінансова звітність, примітки до фінансових звітів, дані синтетичного та аналітичного обліку.

Зміст аналітичних процедур включає в себе:

- аналіз загальної структури дебіторської заборгованості та її динаміки;
- аналіз якості дебіторської заборгованості;
- аналіз відносних показників.

Основними джерелами даних для проведення аналізу розрахунків підприємства з його контрагентами є:

- наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених;
- первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками (накладні, рахунки, товарно-транспортні накладні, платіжні документи тощо);
- реєстри обліку (Журнал-ордер та відомості аналітичного обліку);
- фінансова звітність підприємства (Баланс, Звіт про фінансові результати, Примітки до річної фінансової звітності);
- статистична звітність (форма № 1-Б Звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість);
- аналітична інформація відділу продажів

Організація проведення аналізу розрахунків з покупцями і замовниками і використання його інформації при управлінні включає в себе ряд взаємопов'язаних етапів:

1. Підготовка та опрацювання вихідних даних для отримання аналітичної інформації;
2. Вивчення аналітичної інформації:
 - 1) оцінювання стану і досягнутих результатів діяльності господарства;

- 2) формування висновків і пропозицій;
3. Розробка заходів і прийняття управлінських рішень за результатами аналізу.

Організація проведення аналізу на підприємствах повинна плануватися. Для здійснення аналітичної роботи потрібно залучати висококваліфікованих робітників, які виконують роботу з використанням новітніх технічних засобів і технологій. Все це дасть змогу підвищити ефективність проведення аналізу і якість отриманої інформації, що вплине на обґрунтованість прийняття управлінських рішень. Аналіз розрахунків з покупцями і замовниками є однією із складових аналізу фінансового стану підприємства, його вплив на фінансове становище підприємства розглянемо далі.

Особливу увагу в процесі аналізу поточної дебіторської заборгованості приділяють статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги», яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості.

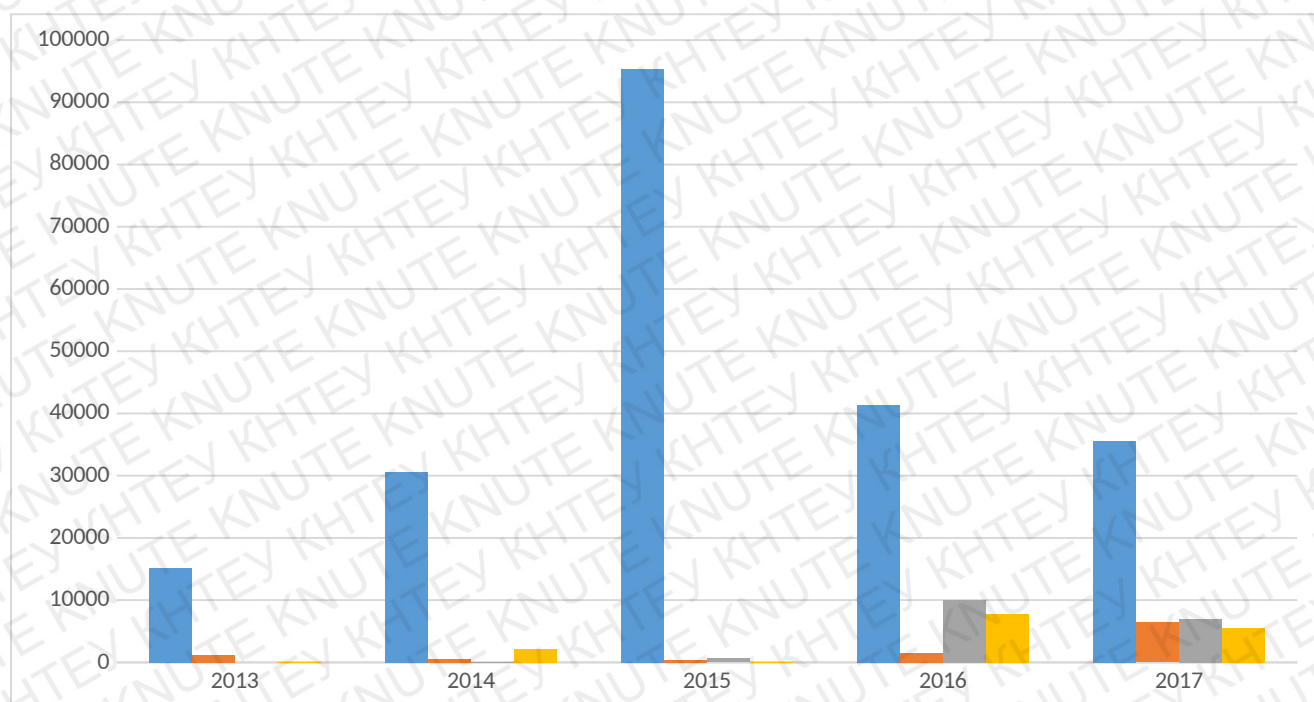

Рис. 3.3 Основні показники динаміки складу поточної дебіторської заборгованості на ТОВ «Криворізька будівельна компанія»

Згідно з П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» ця дебіторська заборгованість відображається в балансі за чистою реалізаційною вартістю, тобто

як сума дебіторської заборгованості за мінусом сумнівних та безнадійних боргів. На рис. 3.3 зазначена динаміка складу поточної дебіторської заборгованості протягом 2013 – 2017 років, створена на основі даних ф. №1 Балансів (Звіт про фінансовий стан)

Можна спостерігати збільшення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги за 2015 рік. Цей ріст вказує на зміни всередині підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія», тому що саме в той час в країні була складна політична ситуація, пов'язана з підприємствами на території Донецької та Луганської області. Даний чинник, в свою чергу, дав наслідок втрати багатьох партнерів, дебіторів, кредиторів та погіршив економічний стан досліджуваного підприємства.

З метою аналізу розрахунків з покупцями і замовниками складається аналітична таблиця за формою табл. 3.5.

Таблиця 3.7

Аналіз дебіторської заборгованості за товари , роботи, послуги

Покупец (замовник)	Дата утворення	Номер договору	Заборгованість на початок періоду, грн	Відвантажено			Сплачено		Заборгованість на кінець періоду, грн
				Дата	Сума, грн	У т.ч ПДВ	Дата	Сума, грн	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

За даними цієї аналітичної таблиці визначають:

- 1) загальну суму дебіторської заборгованості (підсумок гр. 4 + гр. 6 – гр. 9 = гр. 10);
- 2) заборгованість щодо окремих покупців, замовників і строків виникнення заборгованості понад один рік. Таку заборгованість за наявності виправдувальних документів можна віднести до позареалізаційних витрат і списати на збитки як дебіторську заборгованість, стосовно якої минув строк позовної давності, або записати (з рішення інвентаризаційної комісії) до резерву сумнівних боргів;

3) за даними відомості обліку розрахунків з покупцями і замовниками (або попередньої аналітичної таблиці) складається така аналітична таблиця за формою (див. рис. 3.2.), за якою аналізується стан дебіторської заборгованості за часом виникнення.

Регулярне ведення такої відомості дає змогу бухгалтеру аналізувати дебіторську заборгованість і своєчасно вживати заходів для усунення простроченої заборгованості. Цей аналіз здійснюється за даними внутрішньої звітності підприємства і використовується для потреб управління. Але, як відомо, для зовнішніх користувачів інформації також дуже важливий стан дебіторської заборгованості підприємства, бо зростання її завжди свідчить про фінансову нестабільність. За даними бухгалтерської звітності (ф. 1, ф. 2) можна визначити низку показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості. [56]

Розрізняють план аналітичної роботи та план (програму) конкретного аналізу. [49]

План аналітичної роботи складається на рік з розбивкою по кварталам: передбачаються зміст, періодичність і методи проведення аналізу, вказуються розділи господарської діяльності та об'єкти, які включені в план періодичного контролю, терміни проведення, відповідальні виконавці, технічні засоби й джерела інформації, які необхідні для аналізу, а також строки і порядок обробки результатів.

На підприємстві економічний аналіз розбивають на декілька етапів.

Перший етап – визначення і чітке обмеження мети й завдання роботи. Недостатня увага до цього етапу може призвести до втрати аналізом конкретності, цілеспрямованості, його виконання може затягнутись у часі.

Другий етап – старанне опрацювання програми дій, робочого (календарного) плану, визначення кола учасників, розподіл обов'язків між ними, постановка конкретних завдань, що впливають із загальної мети, визначення джерел інформації, розробка макетів аналітичних таблиць, форм, методичних вказівок щодо їх заповнення, а також способів графічного оформлення результатів аналізу.

Третій етап – збирання інформації (залучаючи статистичну звітність, дані синтетичного та аналітичного обліку, планову документацію, результати спеціальних спостережень тощо); перевірка її достовірності; кількість інформації, що охоплюється, слід цілком підпорядкувати меті й завдання аналізу; обсяг її повинен бути необхідним і достатнім. Треба врахувати, що збирання інформації – трудомісткий процес, тому добування зайвої інформації, яка не відповідає завданням, робить працю більш дорогою, відтягує строки її виконання. У ході збирання даних слід звернути увагу на їхню точність і повноту.

Четвертий етап – аналітична обробка інформації за допомогою спеціальних методів і прийомів; забезпечення порівнянності показників; аналіз причин динамічних змін і відхилень від плану; з'ясування причин негативних явищ (якщо їх виявлено) у роботі; кількісне вимірювання впливу факторів; встановлення потенціального невикористаних можливостей щодо поліпшення роботи підприємства. Визначають коло факторів, що впливають на досліджувані показники; групують їх, виділяючи фактори, які залежать і які не залежать від підприємства. Особливу увагу приділяють вивченню механізму дії факторів, які безпосередньо залежать від підприємства (цеху, дільниці).

П'ятий етап – визначення і зведений підрахунок резервів виробництва, розроблення пропозицій, економічно обґрунтованих рекомендацій щодо реалізації цих резервів та визначення їхнього впливу на показники роботи підприємства. Це найбільш відповідальний етап. Якраз за наміченими пропозиціями, результативністю їх впровадження судять про глибину аналізу, кваліфікацію спеціалістів, які брали участь у його проведенні. [49]

Узагальнення результатів економічного аналізу є його кінцевим результатом і оформляється у вигляді аналітичної записки чи звіту. Можна прийняти наступну структуру записки: спочатку характеризуються загальні показники, потім часткові – від позитивних рівнів та змін до негативних; характеристика та розмір впливу факторів, визначаються резерви, причини позитивних та негативних змін, резерви виробництва та шляхи їх мобілізації.

Результати аналізу реалізуються через підготовку та видачу наказів і розпоряджень, в яких містяться найменування заходів, терміни початку та закінчення їх здійснення, визначаються необхідні матеріальні та грошові ресурси, називаються виконавці, відповідальні та контролюючі службові особи чи підрозділи підприємства.

Таблиця 3.8

**Склад, структура та динаміка поточної дебіторської заборгованості
ТОВ «Криворізька будівельна компанія» за 2013 – 2017 рр.**

Показник	Роки			Відхилення		Роки		Відхилення	
	2013	2014	2015	Абсол., грн	Відн., %	2016	2017	Абсол., грн	Відн., %
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	15222	30629	95292	80070	526,02	41366	35539	-59753	-62,71
Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами	1120	577	377	-743	-66,34	1448	6407	6030	1599,47
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	-	41	608	608	-	9979	6970	6362	1048,27
Дебіторська заборгованість за розрахунками у т.ч. з податку на прибуток	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	54	2180	28	-26	-48,15	7801	5461	5433	19403,57

Підприємство ТОВ «Криворізька будівельна компанія» проводить аналіз поточної дебіторської заборгованості за даними етапами, що свідчить про чітко встановлений контроль, логічність та послідовність дій адміністрації.

Для з'ясування показнику дебіторської заборгованості за останні 5 років проаналізована інформація по кожному дебітору (див. табл. 3.8).

Аналіз складу, структури та динаміки поточної дебіторської заборгованості показав, що економічний стан має нестабільний рівень. Збільшення та зменшення відбувається по таким показникам за 2015 р., порівнюючи з 2013 р.:

1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги на збільшилась на 526,02%;
2. Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами зменшився на 66,34%
3. Інша поточна дебіторська заборгованість зменшилась на 48,15.

Збільшення в основному та зменшення відбувається по таким показникам за 2017 р., порівнюючи з 2015 р.:

1. Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги зменшилась на 62,71%;
2. Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами збільшилась на 1599,47%;
3. Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом збільшилась на 1048,27%;
4. Інша поточна дебіторська заборгованість збільшилась на 19403,57%.

Аналіз стану дебіторської заборгованості має велике значення, її розмір має значний вплив на фінансовий стан підприємства. Аналізуючи вищезазначене та дод. Д, ТОВ «Криворізька будівельна компанія» знаходиться на межі кризового стану. Дебіторська заборгованість з роками збільшується, за останні роки збільшується чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг), грошові кошти, чистий фінансовий результат, при цьому відбувається зменшення середніх залишків оборотних коштів, вартість сукупного капіталу. Але підприємство вводить нові документи, проводить покращення контролю та аналізу поточної

дебіторської заборгованості, це призведе до покращення та більшої ефективної фінансового стану в цілому.

Висновки до розділу 3

Підводячи підсумок, аналіз і контроль є основою для успішної діяльності будь-якого підприємства. На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» досліджена сутність аналізу та контролю, вказана динаміка поточної дебіторської заборгованості. Сучасна комп'ютерна форма ведення бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості полегшує роботу бухгалтерії підприємства, тому що за рахунок одноразового ведення даних забезпечується єдність інформаційної бази. При застосуванні автоматизованої системи вирішується проблема оперативності аналітичного обліку поточної дебіторської заборгованості: в межах одного синтетичного рахунку можна одержати кілька різновидів аналітики. В аналітичних рахунках інформація групується та узагальнюється за певними ознаками.

Отже, підвищується інформаційна ємність системи рахунків та можливість більш детального аналізу інформації щодо поточної дебіторської заборгованості. Застосування комп'ютерів дозволяє підняти на новий рівень аналіз і контроль поточної дебіторської заборгованості.

Ефективність внутрішнього контролю поточної дебіторської заборгованості забезпечується застосуванням аналітичних процедур отримання інформації про випадки неплатежів, виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємства. На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» був проведений внутрішній контроль контролером, за висновком якого встановлено відсутність деяких даних в документах, невідповідність даних в порівнянні. Але це єдині проблеми, які можна було помітити. В основному облік поточної дебіторської заборгованості на підприємстві ведеться згідно нормативних та внутрішніх документів.

При аналізі поточної дебіторської заборгованості підприємством досліджується 5 етапів аналітичної роботи, які свідчать про послідовно та систематично працівників підприємства ТОВ «Криворізька будівельна компанія».

При аналізі складу та структури показників поточної дебіторської заборгованості, можна зробити висновок, що динаміка показників нестабільна та змінюється кожного року. На показники впливають багато зовнішніх та внутрішніх чинників, від яких підприємство має велику залежність.

ВИСНОВКИ

В процесі господарської діяльності виникають розрахункові відносини між суб'єктами господарювання. Відносини пов'язані з формуванням основних та оборотних засобів, реалізацією виробленої продукції і наданих послуг (робіт), з придбанням товарно-матеріальних цінностей, з розподілом прибутку, а також з розрахунками з фінансовими органами і органами соціального страхування, соціального забезпечення та іншими дебіторами.

Розрахунки між підприємствами здійснюються в готівковій та безготівковій формах. Підприємства самостійно обирають форми розрахунків з дебіторами і зазначають їх в укладених угодах.

Розглядаючи різні підходи до визначення сутності поняття «дебіторська заборгованість», науковці відносять її до грошових коштів до сплати, до вкладень в обігових коштах, до боргів, до боргових вимог, до прав на повернення боргу, до коштів у розрахунках, до боргів, зафіксованих в наслідок минулих подій на певну дату, до майнових вимог. Можна з'ясувати, що дебіторська заборгованість є наслідком господарських операцій, що мали місце в минулому, але підлягають погашенню в майбутньому, оскільки угода між боржником та кредитором залишається незавершеною.

Регулювання розрахунків підприємства з його контрагентами відбувається за допомогою великого комплексу нормативно-правових актів. Частина нормативних документів стосується врегулювання питань організації розрахункових операцій, а інша – питань налагодження обліку розрахунків.

Основний документ, що розкриває сутність та класифікацію поточної дебіторської заборгованості, основні вимоги до визнання та оцінки резерву сумнівних боргів та яким керуються підприємства – це П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». В свою чергу здійснюючи облік, аналіз та контроль поточної дебіторської заборгованості необхідно також користуватися такими нормативними документами як ЗУ «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 1, П(С)БО 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 23,

Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Також важливе значення в обліку розрахунків з дебіторами посідають внутрішні документи на підприємстві, які надають більш деталізовану інформацію щодо обліку розрахунків з дебіторами на конкретному підприємстві.

Дані нормативно-правові документи забезпечують підготовку повної, правдивої та неупередженої обліково-економічної інформації для зацікавлених користувачів: інвесторів, працівників підприємств, кредиторів, контрагентів, держави і громадськості - стосовно дебіторської заборгованості. Тому система нормативного регулювання бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості повинна мати адекватний розвиток економічних відносин в країні і забезпечувати достовірною фінансовою інформацією різні групи користувачів, за яким відповідно повинен бути здійснений контроль.

Аналіз показників фінансового стану ТОВ «Криворізька будівельна компанія» свідчить про те, що станом на 31.12.2017 року підприємство забезпечено оборотними коштами у достатній кількості, придбання всіх активів підприємства профінансовано в більшості за рахунок власних коштів, хоча коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів досить високий та складає більше 1. Також робимо висновок про фінансову стійкість будівельного підприємства і здатність проводити активну діяльність навіть в умовах відсутності доступу до позикових коштів і зовнішніх джерел фінансування.

Автоматизація обліку на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» та чіткий дозволяє одержувати своєчасно в повному обсязі детальну інформацію про стан поточної дебіторської заборгованості за відповідний період, вживати необхідні заходи щодо її управління та контролю.

Облік поточної дебіторської заборгованості є важливим елементом у системі бухгалтерського обліку на досліджуваному підприємстві. До основних завдань організації обліку поточної дебіторської заборгованості належать:

- вчасне та правильне оформлення операцій по руху грошових коштів та розрахунків;

- вчасна звірка розрахунків із дебіторами для виключення простроченої заборгованості;
- деталізована класифікація поточної дебіторської заборгованості;
- обрання методу розрахунку резерву сумнівних боргів;
- складання графіку документообігу для документів, котрі є підтвердженням виникнення заборгованості;
- вибір облікових регістрів, в котрих показана дебіторська заборгованість, а також надання цієї інформації для відповідних виконавців;
- контроль по передачі інформації із облікових регістрів до центральної бухгалтерії для її відображення в звітності;
- керування поточною дебіторською заборгованістю з авансів одержаних.

Зробивши підсумки дослідження, на підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна організація» існують певні недоліки ведення обліку розрахунків поточної дебіторської заборгованості, тому можна запропонувати заходи для удосконалення розрахунків та їх обліку, зниженню дебіторської заборгованості, зміцненню фінансового стану підприємства:

1. з метою ефективного управління поточною дебіторською заборгованістю підприємству доцільно вести облік покупців за рівнем платоспроможності;
2. змінити методику нарахування резерву сумнівної заборгованості шляхом внесення в Наказ про облікову політику;
3. для мінімізації ризику виникнення простроченої дебіторської заборгованості при формуванні політики управління поточною дебіторською заборгованістю, доцільно керуватися деякими правилами;
4. використовувати резерв сумнівних боргів протягом звітного року при потребі або безпосередньо перед складанням звітності;
5. автоматизувати роботу при складанні графіку документообігу та розробити нові більш детальні бланки документів розрахунків з покупцями;
6. під час автоматизації обліку поточної дебіторської заборгованості нова версія програми «1С:Бухгалтерія 8.3» повинна стати стандартом

автоматизації, що забезпечує потреби підприємств на ТОВ «Криворізька будівельна компанія» для прийняття управлінських рішень;

7. для покращення обліку розрахунків необхідно контролювати політику диверсифікації відносно покупців і замовників.

Підводячи підсумок, аналіз і контроль є основою для успішної діяльності будь-якого підприємства. На підприємстві ТОВ «Криворізька будівельна компанія» досліджена сутність аналізу та контролю, вказана динаміка поточної дебіторської заборгованості. Сучасна комп'ютерна форма ведення бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості полегшує роботу бухгалтерії підприємства, тому що за рахунок одноразового ведення даних забезпечується єдність інформаційної бази. При застосуванні автоматизованої системи вирішується проблема оперативності аналітичного обліку поточної дебіторської заборгованості: в межах одного синтетичного рахунку можна одержати кілька різновидів аналітики. В аналітичних рахунках інформація групується та узагальнюється за певними ознаками. При контролі і аналізі запропоновано створити внутрішні документи для покращення процесу аналізу та контролю щодо поточної дебіторської заборгованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільне право: підручник [Текст]: навч.-практ. посіб. / С.С.Алексеев, Б.М. Гонгало, Д.В. Мур – К. : Центр учбової л-ри, 2011. – 536 с.
2. Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Інструкція від 21.01.2004 № 22 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
3. Лісіця Т. Безнадійна заборгованість. / Т. Лісіця // Вісник – 2018. – № 9 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100007347-beznadiyna-zaborgovanistorganizatsiya_obliku_rozrahunkiv_pokuptsyami_zamovnikami
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: наказ Міністерства фінансів України від 25.10.99 № 725/4018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
5. Неживенко А.П. Методика обліку дебіторської заборгованості і основні напрямки її вдосконалення / А.П. Неживенко // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. – 2013. – № 7. – С. 165-170
6. Ганусич В. О. Облік дебіторської заборгованості: управлінський та організаційний аспекти / В. О. Ганусич, І. В. Гурська // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/47/1/47_73.pdf
7. Акімова Н.С. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : [монографія] / Н.С. Акімова, О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш, О.О. Говоруха. – Харків : ХДУХТ, 2016. – 293 с.
8. Безверхий К. В. Інформаційний комплекс облікової системи та звітність в Україні : монографія / К. В. Безверхий, Т. В. Бочуля. – К. : Центр учб. літ., 2014. – 184 с.

9. Белозерцев В.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / В.С. Белозерцев. — Дніпропетровськ. — 2013. — 20 с.
10. Гангал Л.С. Основні проблеми та шляхи вдосконалення обліку дебіторської заборгованості / Л.С.Гангал // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. — 2015. — № 7. — С. 135-139
11. Бухгалтерский учет : [учебник] / А. С. Бакаев, П. С. Безруких, Н. Д. Врублевский и др. ; под ред. Безруких П. С. — [4-е изд., перераб. и доп.] — М. : Бухгалтерский учет, 2002. — 719 с., с.485 —487
12. Поточна дебіторська заборгованість О. В. Чубенко // Економіка / Фінансові відносини [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://minfin.com.ua/taxes/-/gospoper/bo_2_6_4_oblicdebitor.html
13. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : підручник / ред. проф. Ф.Ф.Бутинця. — Житомир : ЖІТІ, 2000. — 608 с
14. Гулько Л. Л.. Облік і аудит дебіторської заборгованості та відображення її в системі звітності підприємства: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Л.Л. Гулько // Тернопільський національний економічний університет. - 2017 року. — С 30
15. Блакита Г. В. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю / Г. В. Блакита // Збірник наукових праць ВНАУ. — 2015. — № 3 (69). — С. 23–30
16. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій України: Інструкція від 30.11.1999 № 291 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
17. Андреева Г.І. Роль аналізу поточної дебіторської заборгованості при оцінці обґрунтованості управлінських рішень. — 2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/52572/6/Andrieieva_Rol_analizu_potochnoi.pdf

18. Тенецька Н. Б., Гришко Ю. С. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості / Н. Б. Тенецька, Ю. С. Гришко // Вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. – 2015. – №8. – С. 366-369

19. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 16.07.99 № 996-XIV [Електронний ресурс]– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

20. Васильєва Л.М., Трайно О.В. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її удосконалення / Л.М. Васильєва, О.В. Трайно // «Молодий вчений». – 2017. – № (50). – С.820-823

21. Кужельний М.В. Організація обліку: підручник / М.В. Кужельний, С.О. Левицька. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 352 с.

22. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами: [практичний посібник] / В.М. Костюченко, С.Ф. Голов. – К.: Лібра, 2004. – 880 с

23. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" наказ Міністерства фінансів України від 19.12.2001 р.№ 1050/6241 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>

24. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

25. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

26. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page26>

27. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України

від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

29. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 14 "Оренда": наказ Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0487-00>

30. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід": наказ Міністерства фінансів України від 03.04.2004 № 235 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": наказ Міністерства фінансів України від 15.09.2001 № 505 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>

32. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 "Податок на прибуток" від 28.12.2000 № 353 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01>

33. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 18 "Будівельні контракти" від 28.04.2001 № 205 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01>

34. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" від 10.08.2000 № 193 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>

35. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [Електронний ресурс] : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.06.2003 р. № 303. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>

36. Дебіторська заборгованість: порівняння обліку за МСБО (МСФЗ) та П(С)БО. / Лисица Т. / 2014. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/commerce-12-msfo-28-debitorskaya-zadolzhennost-sravnenie-ucheta-po-msbu-msfo-i-psbu>

37. Загальні засади організації бухгалтерського обліку / Ємелянв В. / 2016 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://learn.ztu.edu.ua/pluginfile.php/19342/mod_resource/content/1/Tema5.pdf
38. Місце та роль облікового підрозділу на підприємстві / Любар О.О. / 2014 р. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NIT_2008/Tethis/Economics/27721.doc.htm
39. Анализ финансовой отчетности / О. Кононенко, О. Маханько. –Х.: Фактор, 2012. –208 с.
40. Посадова інструкція в організації: навіщо і як її розробляти / Анапова Г. / 2016 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zpkadry.com.ua/ua/journal/zpkadry/article/492>
41. Особливості організації документообігу на підприємстві / І.О.Власова // Торгівля і ринок України / голов. Ред. О.О. Шубін: ДонНУЕТ, 2008. – Випуск 12. – с. 29-35
42. Організація бухгалтерського оіку: навчальний посібник / За редакцією В. С. Леня – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 296 с.
43. Левченко З. М. Організація бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами / З. М. Левченко // Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. – 2017. – № 9. С. 1167-1171
44. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: наказом Міністерства фінансів України № 88 від 24 травня 1995 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>
45. Первинний документ: роль в обліку та вимоги до оформлення. Інтерактивна бухгалтерія. Газета № 127. 2017 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/oneanalytics/59170>
46. Казанова М. Первинні документи «по-новому»: розгадуємо «загадкові» зміни [Текст] / М. Казанова // бухгалтер 911 – 2017 – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/buh911/2017/january/issue-4/article-23907.html>

47. Дебіторська заборгованість: особливості обліку / Граковський Ю. / 2016 р. –[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/9795>
48. Кюрджиев А. С., Іонін Є. Є. Дебіторська заборгованість підприємства / А. С. Кюрджиев, Є. Є. Іонін // Вісник студентського національного університету Донецького національного університету імені Василя Стуса. Том 1\ Ред. Кол. Хаджинов І. В. та ін. – Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. С. 164-169
49. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (наказ Мінфіну від 28.03.2013 р. №433)
50. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: навч. посіб. / О.В. Лишиленко – К. : Центр учбової літератури, 2014. –528 с.
51. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів./ За ред. Ф.Ф. Бутинця; 2-ге вид., перероб і доп. -Житомир: ПП «Рута», 2003.- 726с.
52. Гавриленко В.О., Кулачок А. М. Напрями удосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками у сучасних умовах господарювання. // В.О. Гавриленко, А. М. Кулачок / Збірник наукових праць ЦДТУ. - Випуск 30. Частина 1. - 2013 р. – с.69-74
53. Шляхи удосконалення обліку та контролю поточної дебіторської заборгованості у біленьківській виправній колонії №99: автореферат на здобуття наукового ступеня канд.екон.наук. / Кузьменко І. В. Запорізька державна інженерна академія. - Запоріжжя, 2016 р. – с.35
54. Облік і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємств торгівлі: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / О.Ю. Закревська. КНТЕУ. - Київ. - 2018. - 23 с.
55. Облік, аналіз і аудит дебіторської заборгованості: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Кіхтенко Я.В. Суми – 2015. – 25 с.

56. Попович О.В., Соловей К.В. Аналіз поточної кредиторської заборгованості на пат «спец-авіа» за 2014–2016 роки / «Молодий вчений». - № 3 (55) - 2018 р.- С 370-373